

Sürdürülebilirlik Raporlaması Açısından UFRS S1 ve S2 Taslak Standartlarına Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi: BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma

Considerations about Adapting to IFRS S1 and S2 With Regard to Sustainability Reporting: Research Regarding Enterprises on the BIST Sustainability 25 Index

N. Gözde Bircan¹ , İrem Özcan²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Haliç Üniversitesi, İşletme Fakültesi İşletme (Türkçe) Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: gozdebircan@halic.edu.tr

²Dr. Öğr. Üyesi, Haliç Üniversitesi, İşletme Fakültesi İşletme (İngilizce) Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: iremozcan@halic.edu.tr

ORCID: N.G.B. 0000-0002-0217-6339; İ.Ö.0000-0002-8584-7053

ÖZ

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları uyarınca işletmeler tarafından raporlanan finansal bilgilerin finansal bilgi kullanıcıları açısından faydalı olabilmesi için ihtiyaca uygun ve gerçeğe uygun şekilde sunulmuş olmasının yanı sıra karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, anlaşılabilir nitelikte olması ve zamanında sunulmuş olması gerekmektedir. Günümüzde pandemi, iklim krizi, atık sorunu vb. gibi çevresel, sosyal ve yönetsel konulara yönelik hassasiyetlerin ön plana çıkması ve finansal bilgi kullanıcılarının işletmelere yönelik yatırım kararları üzerinde bu konuların etkisinin giderek artmasıyla birlikte işletmeler tarafından mevcut finansal bilgilere ek olarak sürdürülebilirlikle ilgili bilgilerin de raporlanması zorunlu bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada, sürdürülebilirlikle ilgili bilgilerin raporlama gerekliliklerine ilişkin olarak taslak sürdürülebilirlik raporlama standartlarında (UFRS S1 ve UFRS S2) yer verilen açıklamalardan hareketle BIST sürdürülebilirlik 25 endeksi işletmelerinin finansal raporlarının ve ilgili diğer raporlarının bu zorunluluklara uyum derecesi betimsel analiz ve içerik analizi ile incelenmiş ve sürdürülebilirlikle ilgili bilgilerin raporlanmasında tespit edilen önemli noktalar ve eksiklikler açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Raporlaması, Uluslararası Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları

JEL Kodu: M41, M48

ABSTRACT

According to International Financial Reporting Standards (IFRS), the financial information enterprises report must be comparable, verifiable, understandable, and presented timely, as well as relevant and faithfully represented. In today's world and the prominence of sensitivities toward environmental, social, and managerial issues such as pandemics, climate crises, and waste problems, as well as the increasing impact these issues have on the decision-making process of financial statement users, reporting sustainability-related information that includes this financial information with the characteristics stated above has been released as a required need. The study examines the degree to which financial reports and other related reports from enterprises on the BIST Sustainability 25 Index comply with the requirements of the exposure drafts of the IFRS S1 and IFRS S2 based on these requirements using descriptive and content analyses to explain the important points and deficiencies identified in the process of reporting sustainability-related information.

Keywords: Sustainability, Sustainability Reporting, International Sustainability Reporting Standards

JEL Code: M41, M48

Başvuru/Submitted: 20.02.2023 **Revizyon Talebi/Revision Requested:** 05.05.2023 **Son Revizyon/Last Revision Received:** 10.05.2023 **Kabul/Accepted:** 25.05.2023

Sorumlu yazar/Corresponding author: N. Gözde Bircan / gozdebircan@halic.edu.tr

Atıf/Citation: Bircan, N.G., & Özcan, İ. (2023) Sürdürülebilirlik raporlaması açısından UFRS S1 ve S2 taslak standartlarına uyum sürecinin değerlendirilmesi: BIST sürdürülebilirlik 25 endeksi işletmeleri üzerine bir araştırma. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute*, 69, 21-43. <https://doi.org/10.26650/MED.1253502>

Extended Abstract

As a result of developments in environmental, social, and governance areas, sustainability has become very important in corporate governance. Negative aspects such as the COVID-19 pandemic, climate crises, and waste problems experienced in recent years have resultantly increased enterprises' governance risks. Sustainability has great importance in terms of economic as well as environmental and social aspects. In this regard, investors want to invest in things with sustainable value. Communication between businesses and financial statement users is provided by reporting, and the need for sustainability reporting in addition to financial reporting increases daily. For this purpose, the International Sustainability Standards Board (ISSB) published the International Financial Reporting Standards IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-Related Financial Information (Exposure Draft) Standard and the IFRS S2 Climate-Related Disclosures (Exposure Draft) Standard on March 31, 2022, with the Turkish version of these standards having been made available to users in Türkiye.

This study first explains the concept of sustainability and then examines the IFRS S1 and S2 Exposure Draft Standards in detail under the heading of reporting sustainable information. The study's research includes the 25 enterprises on the BIST Sustainability 25 Index in its analysis. These enterprises have high sustainability performance and high liquidity. The fields of activity these enterprises are involved in include transportation, storage, retail, finance, construction, electricity, gas, water, information, and communication. The study examines the financial reports, sustainability reports, annual reports, integrated reports, and assurance reports from these enterprises for 2021. Table 1 shows the distributions of the analyzed reports according to type. In addition, Figure 2 shows the sectoral distributions of the examined enterprises, and Figure 3 shows their total asset sizes, and Figure 4 shows their total net sales.

Descriptive and content analyses have been used side by side in the research. The first core process in the IFRS S1 and IFRS S2 (Exposure Draft) Standards is governance. Within the scope of the descriptive analysis in this context, the governance criteria have been divided into 8 sub-criteria by taking into account the governance requirements specified as the information that enterprises need to disclose under the governance heading in the IFRS S1 and IFRS S2 (Exposure Draft) Standards. The presence of each criterion was first examined through the sustainability reports of the 25 enterprises that are the subject of the research. For enterprises that do not have a sustainability report, their annual reports and/or integrated annual reports have been taken into account. Accordingly, each criterion found to be present in the reports was scored as "1", and each criterion found to be absent was scored as "0". The total number of criteria that were determined to be present and scored as "1" for each enterprise was calculated as a fraction by proportioning the total number of governance criteria to the total number of criteria.

As the second part of the research, the content analysis examined the strategy, risk management, and metrics and targets criteria regarding the IFRS S1 and IFRS S2 (Exposure Draft) Standards. This section only conducted a qualitative content evaluation study. In addition, the 2021 annual financial reports of the enterprises were analyzed using the content analysis method in terms of their financial information disclosures related to sustainability. In this direction, the content analysis was carried out on the enterprises' financial reports, as well as on their sustainability reports and other reports regarding sustainability disclosures. This was done in an attempt to determine under which section or heading, for which subjects, and to what extent the enterprises included explanations regarding sustainability on their financial reports.

1. Giriş

Sürdürülebilirlik, günümüz dünyasında işletmelerin kurumsal yönetiminde kritik bir öneme sahiptir. Özellikle pandemi, iklim krizi, atık sorunu vb. gibi olumsuz faktörlerin etkisiyle işletmelerin yönetim risklerinde ortaya çıkan çevresel, sosyal, yönetişimsel (ÇSY) sorunlar ile ilgili hassasiyetler artmış ve bununla birlikte sürdürülebilirlik kavramının önemi de her zamankinden daha fazla hissedilmeye başlanmıştır.

Sürdürülebilirlik kelime olarak; *daimi olma, daimi veya sürdürülebilir olma yeteneğini koruma* anlamlarına gelmektedir. 3 Kasım 2021 tarihinde Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Kuruluna (IFRS Foundaditon) bağlı olarak kurulan Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB) tarafından yayınlanmaya başlayan uluslararası sürdürülebilirlik standartlarında ise sürdürülebilirlik kavramı, işletmeler tarafından raporlanan finansal bilgiler ile ilişkilendirilmiş ve sürdürülebilirlik kavramı ile finansal bilgi kavramları bütünleşik olarak kullanılmaya başlanmıştır. Böylelikle hem işletmeler hem de finansal bilgi kullanıcıları açısından sürdürülebilirlik kavramı yeni bir boyut kazanmıştır. Sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgiler, işletmelerin kurumsal değerine ve finansal bilgi kullanıcılarının işletmeler hakkındaki ekonomik kararlarına etki eden tüm ÇSY risklerini ve fırsatlarını içermektedir. Sürdürülebilir nitelikteki finansal bilgiler özellikle işletmelerin performans göstergelerine ve finansal bilgi kullanıcılarının işletmeler hakkındaki yatırım kararlarına önemli ölçüde etki etmektedir. Bu yüzden işletmelerin finansal olarak ifade edilen anahtar performans göstergelerinin kapsamı içerisinde ÇSY stratejilerini, risklerini ve fırsatlarını da dikkate almaları ve raporlamaya konu finansal bilgilerini bu faktörlerle ilişkilendirerek sunmaları gerekmektedir. Raporlamaya konu olacak sürdürülebilir finansal bilgilerin finansal bilgi kullanıcıları için faydalı olabilmesi adına uluslararası finansal raporlama standartlarında belirtilen faydalı finansal bilginin temel niteliksel özelliklerini birebir taşıması, dolayısıyla ihtiyaca ve gerçeğe uygun, karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, anlaşılabilir ve zamanında sunulmuş nitelikte olması gerekmektedir.

İşletmeler tarafından ihtiyaca ve gerçeğe uygun, karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, anlaşılabilir ve zamanında sunulmuş nitelikteki sürdürülebilir finansal bilgilerin finansal bilgi kullanıcılarına raporlanması, uluslararası sürdürülebilirlik raporlama standartlarıyla sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla 31 Mart 2022 tarihinde ISSB tarafından UFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler (Taslak) Standardı ve UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar (Taslak) Standardı yayınlanmış ve söz konusu standartların Türkçe versiyonu da ülkemizde Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGGK) tarafından ilgili kullanıcıların erişimine açılmıştır. Söz konusu düzenlemelerle birlikte işletmeler tarafından isteğe bağlı şekilde ve herhangi bir standardizasyona bağlı olmaksızın uygulanan sürdürülebilirlik raporlaması uygulamaları bir zorunluluk kazanmıştır. Özellikle UFRS S1 (Taslak) Standardında işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgi ve açıklamalarının dolayısıyla sürdürülebilirlik raporlamasının genel amaçlı finansal raporlamasının bir parçası olduğu vurgulanmıştır. Böylelikle genel amaçlı finansal raporlama kavramının kapsamı işletmelerin genel amaçlı finansal tablolarına ek olarak sürdürülebilirlikle ilgili açıklamalarını da içerecek şekilde genişlemiştir.

Tüm bu gelişmeler, işletmelerin mevcut raporlama uygulamalarında ciddi bir uyum sürecine ile finansal raporlama ile sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarının bütünleşik olarak birlikte ele alınması ve değerlendirilmesi gerekliliğine somut bir şekilde işaret etmektedir. Çalışmada söz konusu uyum süreci, BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi'ndeki işletmelerin mevcut sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal raporlama uygulamaları üzerinden incelenerek çalışmanın dördüncü bölümünde yer verilen araştırma kısmında içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri ile ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, araştırma konusu işletmelerin UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartlarına hazırlık sürecinin mevcut sürdürülebilirlik raporlaması uygulamaları üzerinden değerlendirilmesidir. Çalışmada yer verilen araştırma ile sürdürülebilirlik performansı yüksek, aynı zamanda büyük ölçekli ve likit yeteneği yüksek olan işletmelerin mevcut raporlarında yer alan sürdürülebilir nitelikteki bilgi açıklamalarının, UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartlarında belirtilen sunum açıklamalarına uygunluğunun ölçülmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Söz konusu araştırmanın ilk bölümünde araştırmanın amacı tanımlanmış, ikinci bölümünde araştırmanın içeriği, kapsamı ve kısıtları belirtilmiş ve üçüncü bölümde araştırmanın yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde ise yapılan araştırmalar sonucunda tespit edilen bulgular ortaya konulmuş ve sonuçlar değerlendirilmiştir.

Ulusal ve uluslararası literatürde UFRS temelinde işletmeler açısından sürdürülebilirlik raporlamasının değerlendirilmesine yönelik olarak daha önce yapılmış olan çeşitli akademik çalışmaların söz konusu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bu çalışma kapsamında yer verilen araştırma ile daha önceki çalışmalardan farklı olarak ISSB tarafından 31.03.2022 tarihinde yayımlanmış olan ve Türkiye’de Türkçe versiyonu KGK tarafından yakın zamanda erişime açılmış olan UFRS S1 ve UFRS S2 (taslak) metinlerinde yer verilen uluslararası sürdürülebilirlik raporlaması ölçütleri ulusal literatür açısından ilk kez betimsel analiz ve içerik analizine konu edilmiştir.

2. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik, ekolojik sistemlerde fonksiyon, süreç ve üretkenliğin devam ettirilebilmesi olarak tanımlanmaktadır (Chapin, Torn ve Tateno, 1996). Ekonomik açıdan sürdürülebilirlik, üretim süreçlerinde ve faaliyetlerinde yenilenebilir kaynaklara yönelmek ve çevreye verilen zararı en aza indirebilmek adına sorumlu olmak şeklinde tanımlanabilir (Yavuz, 2010). Sosyal açıdan ise sürdürülebilirlik, günümüzde insan ihtiyaçlarını gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını zedelemekten kaçınarak ifade edilmektedir (United Nations, 2008). Dünyada ticaretin ulaştığı yoğunluk seviyesi ve kıt kaynakların sınırsız kullanımı karşısında üretim faktörlerinin aşırı tüketimi, yoksulluk, küresel iklim krizleri vb. gibi gelişmeler neticesinde sürdürülebilirlik kavramı oldukça önemli bir hale gelmiştir (Tüyen, 2020). Beşeri faktörler nedeniyle doğal bir şekilde gerçekleşmeyen ve artık bir kriz haline gelmiş olan iklim değişiklikleri, Covid-19 küresel salgını ve sonuçları ile birlikte çok daha tehlikeli bir boyuta ulaşmıştır.

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından “*gelecek nesillerin ihtiyaçlarından ödün vermeksizin günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma modeli*” olarak tanımlanan sürdürülebilir kalkınma (United Nations World Commission on Environment and Development, 1987), sosyal ve çevresel konular bağlamında bireysel, kurumsal ve toplumsal düzeyde ele alınması gereken karmaşık bir kavramdır (Gray, 2010).

Sürdürülebilir kalkınma kavramının işletme düzeyinde ele alınmasına kurumsal sürdürülebilirlik adı verilmektedir (Signitzer ve Prexl, 2008). Ortaklar, çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler gibi direkt veya indirekt olarak işletmenin paydaşı olan bireylerin veya kurumların ihtiyaçlarının, gelecekteki potansiyel paydaş ihtiyaçlarından ödün vermeksizin karşılanması kurumsal sürdürülebilirlik olarak ifade edilmektedir (Dyllick ve Hockerts 2002). Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri arasında yer alan süreklilik kavramı gereğince, işletme paydaşlarının ihtiyaçlarının sürekli olarak karşılanacağı kabul edilmekle birlikte, işletme yöneticilerinin günümüz şartlarında süreklilik varsayımını değerlendirirken ekonomik, sosyal ve çevresel olarak bütüncül bir perspektifle (Turhan, Özen ve Albayrak, 2018) bilgi üretmesi gerekmektedir. Küresel boyutta yaşanan ekonomik, sosyal ve çevresel olayların işletmelerin sürdürülebilirliğini doğrudan etkilediği açıktır. Günümüzde sermaye sahipleri bu bilgiden hareketle, yatırım yapacakları işletmelerin yalnızca ne kâr elde ettiğiyle değil, bu kârı nasıl elde ettiği bilgisiyle de ilgilenmektedirler. Bu bağlamda, sürdürülebilir bir değere yatırım yapmanın önemi ve kısa vadeli finansal performansın yanı sıra finansal olmayan performans verilerine duyulan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır (Sultanoğlu ve Akdoğan, 2020).

3. Sürdürülebilir Bilgilerin Raporlanması

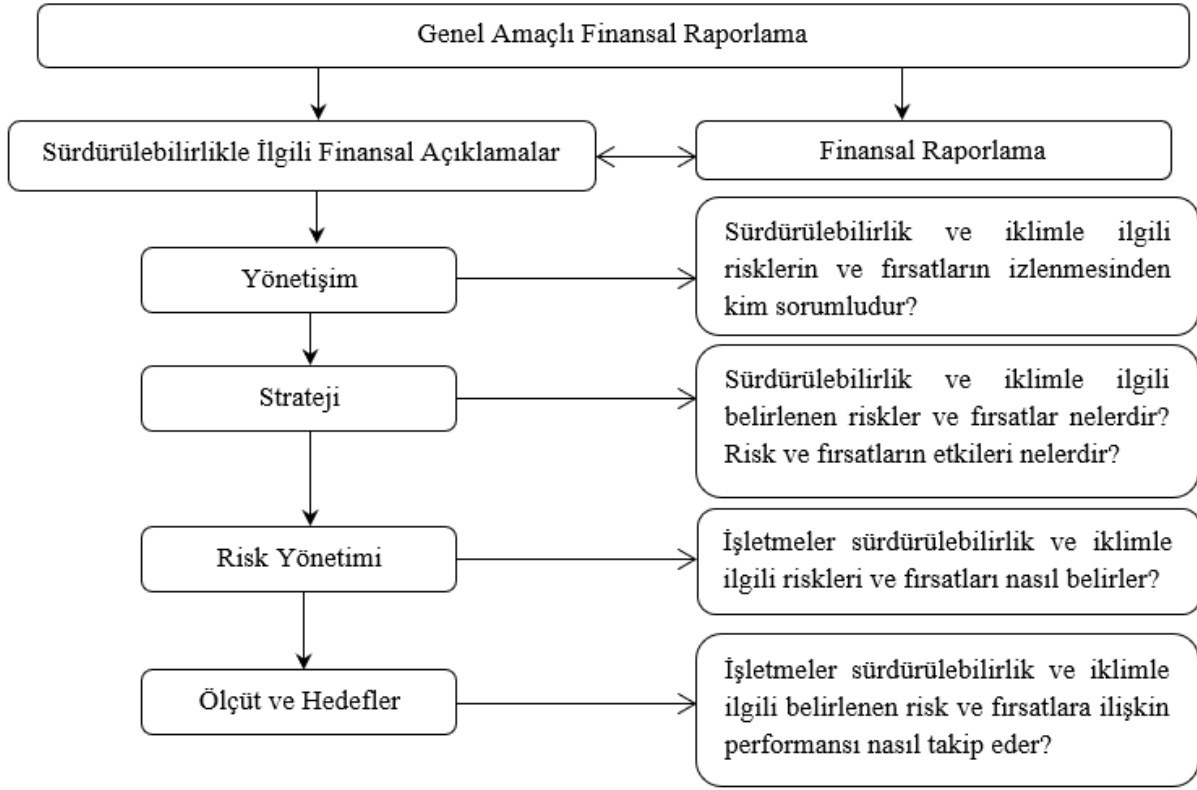
Günümüzde işletme başarısının değerlendirilmesinde, salt finansal performans odaklı bakış açısı yerine toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etme anlayışı ağır basmaktadır. Dolayısıyla işletmelerin sürekliliği için finansal performansa ek olarak toplum ve çevre konulu işletme faaliyetleri önemli bir araç haline gelmiştir. İçinde bulunduğumuz dijital çağda bilgiye ulaşmak oldukça kolaydır. İşletmeler paydaşları ile finansal ve finansal olmayan bilgilerini raporlama aracılığıyla paylaşabilmektedirler. İşletmelerin topluma ve çevreye duyarlı, şeffaf ve hesap verebilirliği yüksek bir yapıya sahip olmaları ve aynı zamanda finansal ve finansal olmayan faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin sonuçlarını paydaşlarıyla iletişime geçerek raporlama fonksiyonu aracılığıyla paylaşmaları gerekmektedir (Özbay, 2019). İşletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal amaçlarının dengeli bir şekilde gözetilmesini savunan sürdürülebilirlik raporlaması, raporlayan işletmenin finansal olmayan faaliyet sonuçlarını iç ve dış paydaşlara sunarak hesap verme sorumluluğunu yerine getirmekte ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında yarattığı olumlu ve olumsuz sonuçları ortaya koymaktadır (Özerhan ve Sultanoğlu, 2018).

Sürdürülebilirlik raporlaması standartlarını yayınlayan Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative-GRI) tarafından sürdürülebilirlik raporlamasının amacı, işletmelerin sürdürülebilir kalkınmaya ne ölçüde katkı sağladıkları veya katkı sağlamayı amaçladıkları konusunda şeffaf olmak şeklinde açıklanmaktadır (GRI, 2021). Sürdürülebilirlik raporları bir bildirim aracı olmanın yanı sıra finansal ve finansal olmayan bilgiler arasındaki ilişkiyi açıklamayı amaçlamaktadır (Saban, Küçükler ve Küçükler, 2017). Sürdürülebilirlik raporlaması ile birlikte işletmeler çevresel ve sosyal etkiler yaratan kurumsal faaliyetleri, ürünleri ve hizmetleri aracılığıyla kurumsal itibar ve marka değerinde artış, rekabet avantajı, işletme içinde şeffaflık ve hesap verebilirliği artırma gibi avantajlara sahip olabilmektedirler (Herzig ve Schaltegger, 2006).

Sürdürülebilir Muhasebe Standartları Kurulu (Sustainability Accounting Standards Boards-SASB) sürdürülebilirlikle ilgili kurumsal raporlamayı geliştirmek adına bir çok kuruluşla birlikte çalışmaktadır. SASB ve Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board-IASB)'nin bir türevi olan ISSB tarafından 31.03.2022 tarihinde UFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler (Taslak) Standardı ve UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar (Taslak) Standardı yayınlanmıştır. UFRS S1'deki (Taslak) ISSB standartlarının temel amacı genel sürdürülebilirlik raporlaması iken, S2'deki hedefler özellikle iklim değişikliği ile ilgili riskleri ve fırsatları içermektedir (Suta, Toth ve Borbely, 2022). UFRS S2 (Taslak), UFRS S1 (Taslak) standardının genel hükümlerine dayanmakta ve sektör bazlı açıklama gerekliliklerini ortaya koymaktadır (Zhou, 2022). Benzer yönetim kurallarına ve raporlama yapısına atıfta bulunan söz konusu taslak metinler (Avi, 2022) KGK tarafından ise 08.12.2022 tarihinde yayınlanmıştır. İlgili taslak metinler aşağıdaki başlıkta özetlenmiştir.

3.1. UFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler ve UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar Taslak Standartları

UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartlarının amacı, raporlama yapan işletmenin sürdürülebilirlik ve iklim açısından karşı karşıya olduğu risklerin ve fırsatların tam, tarafsız ve hatasız şekilde kullanıcılara sunulması hususunda rehberlik etmektir. Söz konusu riskler ve fırsatlar işletmelerin kurumsal değerini etkilemektedir. Kurumsal değere ilişkin yapılan değerlendirmeler, finansal tablolardan sağlanan bilgiler ile sürdürülebilirliğe ilişkin finansal bilgilerin bileşiminden oluşmaktadır. Sürdürülebilirlik ve iklime ilişkin bilgiler finansal tablolarda yer alan bilgilerden çok daha kapsamlıdır. Bu nedenle finansal tablolarda yer alan bilgilere ek olarak, işletmenin sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili risk ve fırsatlarına dair yönetişimi ve stratejisi, henüz finansal tablolara alınma kriterini sağlamamakla birlikte gelecek dönemlerde nakit giriş ve çıkışı yaratabilecek kararlar, işletmenin ulusal ve/veya uluslararası anlamda ekonomik ve beşeri etkileri ile oluşan itibarı ve bilgiye dayalı varlıkların geliştirilmesine ilişkin bilgileri de içerebilir (UFRS S1, prg 3-7). Bu bağlamda standartlar kapsamında sürdürülebilirlik bilgilerinin kendisinden çok sürdürülebilirlikle ilgili risk ve fırsatlardan doğan finansal verilere odaklanılmaktadır (Villiers, Torre ve Molinari, 2022). Bu doğrultuda yönetişim, strateji, risk yönetimi ile ölçütler ve hedefler, işletmelerin sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartları gereğince açıklaması gereken temel hususlardır (UFRS S1, prg 11) ve aşağıda yer alan Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartlarında Temel İçerik

Kaynak: Indyk, 2022

Şekil 1'de görüldüğü gibi UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartlarındaki temel içeriklerde sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili risklere ve fırsatlara odaklanılmaktadır. İlk raporlama alanı, işletmelerin veya bireylerin riskleri ve fırsatları izleme sorumluluklarına odaklanan yönetim alanıdır. Bu aşamada işletmenin risk yönetimi, kurum stratejisi ve diğer yönetim faaliyetlerini de içeren yönetim süreçleri, kontroller ve prosedürler ele alınır. İkinci adım olan strateji aşamasında, sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili belirlenen risk ve fırsatların işletmenin iş modeli ile kısa, orta ve uzun vadeli finansal sonuçları üzerindeki beklenen etkileri açıklanmaktadır. Risk yönetimi aşamasında işletmenin sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili risk ve fırsatlarını belirlemek, değerlendirmek ve yönetmek için kullanılan süreçler ele alınmaktadır. İlk üç bölüm genel olarak açıklama niteliğindedir. Son aşama olan ölçütler ve hedefler bölümü ise belirlenmiş riskler ve fırsatlar açısından işletmenin performansını yansıtmaya gereken belirli hedeflerini ve ölçülebilir göstergelerini ortaya koymaktadır. Bu aşamada UFRS S2 (Taslak) Standardı gereğince iklimle ilgili riskler ve fırsatlar spesifik olarak ele alınmalıdır. Örneğin sera gazı emisyonları ile ilgili geçiş riskleri, fiziksel riskler, iç karbon fiyatları gibi ölçüt kategorileriyle ilgili bilgiler açıklanmalıdır (UFRS S2, prg. 21).

Finansal tablo kullanıcılarına, sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili risklerin ve fırsatların işletmenin finansal planlama sürecine nasıl dâhil edildiğinin; finansal durum, faaliyet sonuçları ve nakit akışı üzerindeki etkilerinin farklı vadelere neler olacağını açıklanması gerekmektedir. İşletme söz konusu bilgileri nicel veya nitel verilerle açıklayabilir. Yapılan açıklamalar en son raporlanan döneme ait finansal tablolar üzerindeki etkiyi göstermekle birlikte sonraki finansal yıla ilişkin finansal tablolarda yer alan varlık ve yükümlülüklerin defter değerlerinde önemli kabul edilebilecek bir düzeltme gerektirecek riskler ve fırsatlar hakkında da bilgi içermelidir.

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve'de olduğu gibi UFRS S1 (Taslak) Standardında da finansal bilgilerin faydalı olabilmesi için taşınması gereken özellikler üzerinde durulmuştur. Sürdürülebilirlikle ilgili bilgiler temel olarak ihtiyaca ve gerçeğe uygun olmalıdır. Destekleyici niteliksel özellikler ise karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ve anlaşılabilirlik şeklinde sıralanmaktadır.

4. Literatür Taraması

Uluslararası ve ulusal düzeyde güncel standartlar olan UFRS S1 ve S2 (Taslak) Standartları ile ilgili gerçekleştirilmiş akademik çalışmalar bu başlıklar altında özetlenmiştir.

Pratama, Jaenudin ve Anas (2022), UFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler Standart Taslağı'ndaki açıklama gerekliliklerinin Güneydoğu Asya'daki işletmeler için uygulanabilirliğini araştırmışlardır. Tayland, Singapur, Endonezya ve Malezya'da ÇSY endekslerinde listelenen 224 işletmenin analiz edildiği çalışmada yönetim, strateji, risk, hedef ve ölçütler hakkında yapılan açıklamaların kapsamı ve kalitesi incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yönetim, strateji ve risk kriterlerine ilişkin yeterli düzeyde ve yüksek kalitede açıklama yapıldığı, ancak hedef ve ölçütlere dair açıklamaların bulunmadığı veya yetersiz olduğu belirtilmiştir. Güneydoğu Asya ülkelerinin sürdürülebilirlik açıklama düzeylerinde ve kalitelerinde önemli eksiklikler olduğu belirtilmiştir. Özellikle hedefler ve ölçütler bağlamında raporlamanın daha açıklayıcı ve şeffaf olabilmesi için standart koyucuların ilke temelli yaklaşımlar yerine kural temelli bir yaklaşım benimsemesi önerilmiştir.

Cavlak (2022) çalışmasında, iklimle ilgili risklere ve fırsatlara yönelik açıklamaların finansal raporlarda ne şekilde yer alacağı hususunda bilgi eksikliği olduğunu belirtmiştir. İklim değişikliği üzerinde en fazla etkiye sahip olan sanayi kollarından birinin havacılık olduğu bilgisinden hareketle, bir havayolu işletmesinde iklimle ilgili hususların işletmenin finansal raporlarına etkisi ve söz konusu etkinin finansal raporlarda nasıl sunulabileceği üzerine bir örnek uygulama gerçekleştirmiştir. Vaka çalışmasında, havayolu işletmesinin geleceğe yönelik sürdürülebilir stratejilerini finansal tablolara ait dipnotlarda iklimle ilişkili hususlar başlığı altında ne şekilde sunabileceği örneklendirilmiştir.

Indyk (2022) UFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler Standart Taslağı ve S2 İklimle İlgili Açıklamalar Standart Taslağı'nın uygulanabilirliğini ve finansal raporlama açısından etkilerini belirlemeyi amaçladığı çalışmasında, Polonya'daki işletmeler üzerinden bir analiz gerçekleştirmiştir. Varşova Menkul Kıymetler Borsası'na kote olan 177 işletmenin finansal raporları üzerinden yapılan analizde ÇSY entegrasyonu incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre işletmelerin yalnızca %34'ünün iş stratejilerine ve %18'inin hedef ve ölçütlerine ÇSY entegrasyonunu sağlayabildiği tespit edilmiştir.

Suta, Tóth ve Borbély (2022), UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar Standart Taslağı'nda önerilen yeni sürdürülebilirlik raporlama gerekliliklerinin Avrupa menşeli otomotiv üreticilerinin mevcut raporlama koşullarını nasıl etkileyeceğini incelemiştir. Yazarlar otomotiv üretici işletmelerin halihazırdaki finansal raporlarında yatırımcılara ve tüketicilere sunduğu çevresel performansları hakkında doğrulanabilecek bilgi bulunmadığını ileri sürmektedir. Otomotiv endüstrisinde çevresel etki bağlamında oldukça önemli olan emisyon verilerine vurgu yapılmış ve yayınlanan verilerin daha şeffaf hale gelmesinde S2 taslak standardının zorunluluk haline gelmesinin olumlu etki yaratacağı belirtilmiştir.

Thai, Xu ve Herbohn (2022), UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar Standart Taslağı'nda yer alan iklimle ilgili açıklamaların raporlama yapan işletmeler üzerindeki potansiyel etkilerine ilişkin ön bilgi sağlamak amacıyla araştırma yapmışlardır. Çalışmada Avustralya'dan seçilen işletmelerin iklimle ilgili risk açıklamalarının ve güvencesinin mevcut durumu analiz edilmiştir. İklimle duyarlı 21 sektörden seçilen 108 işletmenin 2017 ile 2020 yılları arasındaki verileri incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda, özellikle sera gazı emisyonlarının raporlanması ve güvence altına alınması hususunda oldukça sınırlı veri bulunduğu vurgulanmıştır. Bu durumun nedeni olarak iklim risklerinin ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi için paydaşlardan gelen taleplerin yetersizliği ve güvence maliyetlerinin yüksek oluşu gösterilmiştir.

Akdoğan, Özerhan ve Sultanoglu (2023) çalışmalarında, iklimle ilgili önemli etkiye sahip olduğu düşünülen BIST Sürdürülebilirlik Endeksindeki maden ve mineral işletmeciliği, teknoloji ve iletişim, altyapı ve ulaşım sektöründe yer alan 12 işletmenin entegre ve sürdürülebilirlik raporlarını incelemiştir. Araştırmada, analize alınan işletmelerin söz konusu raporlarında içeriksel ve biçimsel açıdan UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar Standart Taslağı'nın uygulamaya getireceği yenilikler değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda; incelenen işletmelerin mevcut finansal olmayan raporlarının sunumunda GRI çerçevesini benimsedikleri, yönetime ilişkin olarak çeşitli isimler altında sürdürülebilirlik komitelerinin

oluşturulduğu, ancak iklimle ilgili risk ve fırsatların yönetimi hususunda spesifik olarak kurulmuş yönetim organlarının varlığından söz edilmediği vurgulanmıştır. Aynı şekilde strateji, risk yönetimi, ölçüt ve hedefler hakkında da yeterli finansal bilginin açıklanmadığı belirtilmiştir.

5. BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksinde Yer Alan İşletmeler Üzerine Bir Araştırma

5.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, BIST tarafından tanımlanan sürdürülebilirlik 25 endeksi kriterlerine göre sürdürülebilirlik performansı yüksek, aynı zamanda büyük ölçekli ve likit yeteneği yüksek olan işletmelerin mevcut finansal raporları ve sürdürülebilirlik açıklamaları ile ilgili diğer raporlarında (faaliyet raporu, sürdürülebilirlik raporu, entegre rapor, entegre faaliyet raporu, entegre sürdürülebilirlik raporu, sürdürülebilirlik ilkeleri uyum raporu, güvence denetimi raporu) yer verilen sürdürülebilir finansal bilgi açıklamalarının, UFRS S1 ve S2 (Taslak) Standartlarında belirtilen sunum açıklamalarına uygunluğunu ölçmek ve değerlendirmektir. Yapılan araştırma ile halihazırda mevcut bulunan sürdürülebilir finansal bilgilerin ve sürdürülebilirlikle ilgili açıklamaların ilgili standartlara uyumu, yeterliliği, eksiklikler ve sürdürülebilirlik kavramı ile ilgili raporlarda ön plana çıkan trendler tespit edilmeye çalışılmıştır.

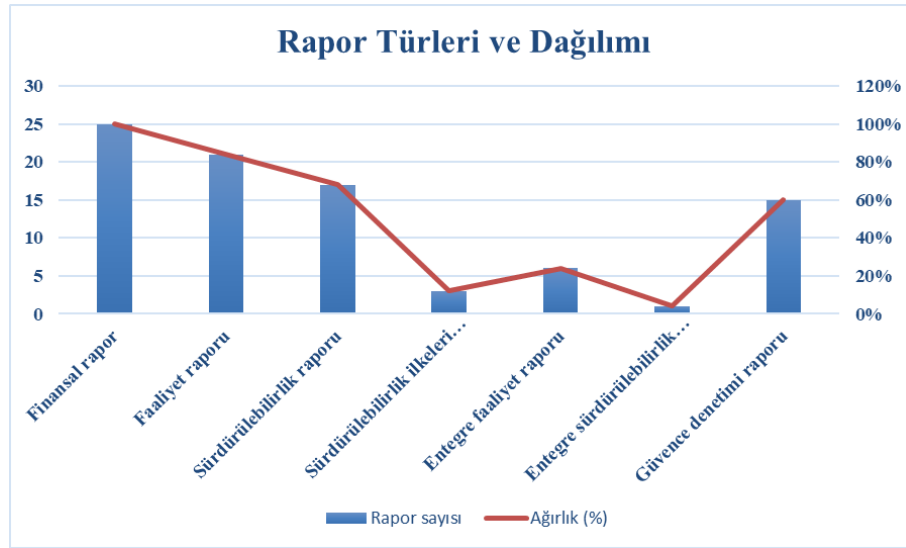
5.2. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları

Araştırmanın analiz birimini, 10.01.2023 tarihi itibarıyla BIST sürdürülebilirlik 25 endeksinde yer alan işletmeler oluşturmaktadır. Bunlar sürdürülebilirlik performansı yüksek, aynı zamanda büyük ölçekli ve likidite yeteneği yüksek olan 25 farklı işletmedir. BIST tarafından tanımlanan ve 21 Kasım 2022 tarihi itibarıyla yayımlanmaya başlayan sürdürülebilirlik 25 endeksi kriterlerine göre; bu endekste yer alan işletmelerin *genel sürdürülebilirlik notunun 70 veya üzeri olması, her bir ana başlık notunun 60 veya üzeri olması ve kategori notlarından en az 8'inin 50 veya üzerinde olması* kriterlerini birlikte taşıması gerekmektedir. Araştırmada sürdürülebilirlik endeksi yerine sürdürülebilirlik 25 endeksinde yer alan işletmelerin analiz birimi olarak seçilmesinin sebebi, bu işletmelerin BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan işletmelere kıyasla sürdürülebilirlik notunun daha yüksek ve ölçeklerinin daha büyük olmasıdır. Aynı zamanda bu işletmelerin kurumsal değerliliklerinin de daha yüksek olması sebebiyle finansal raporlarında ve ilgili diğer raporlarında sürdürülebilirlikle ilgili verilere ve açıklamalara daha çok yer vermesinin muhtemel olacağı öngörülmüştür. Araştırmanın analiz birimini oluşturan işletmeler Tablo-1'de sıralı olarak gösterilmiştir.

Tablo 1: BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmeleri		
İşletme Kodu	İşletme adı	Endeks kodu
AKBNK.E	AKBANK T. A.Ş.	XSD25
AKSA.E	AKSA AKRİLİK KİMYA SANAYİ A.Ş.	XSD25
ARCLK.E	ARÇELİK A.Ş.	XSD25
BIMAS.E	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALARI A.Ş.	XSD25
DOAS.E	DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.	XSD25
DOHOL.E	DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	XSD25
ENJSA.E	ENERJİSA ENERJİ A.Ş.	XSD25
ENKA.E	ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	XSD25
EREGL.E	EREĞLİ DEMİR ÇELİK VE FABRİKALARI A.Ş.	XSD25
FROTO.E	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	XSD25
ISCTR.E	TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	XSD25
KCHOL.E	KOÇ HOLDİNG A.Ş.	XSD25
KORDS.E	KORDSA TEKNİK TEKSTİL A.Ş.	XSD25
MAVI.E	MAVİ GİYİM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	XSD25
MGROS.E	MİGROS TİCARET A.Ş.	XSD25
OTKAR.E	OTOKAR OTOMOTİV VE SAVUNMA SANAYİ A.Ş.	XSD25
SAHOL.E	HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.	XSD25
SISE.E	TÜRKİYE ŞİŞE CAM VE FABRİKALARI A.Ş.	XSD25
TAVHL.E	TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	XSD25
TCELL.E	TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	XSD25

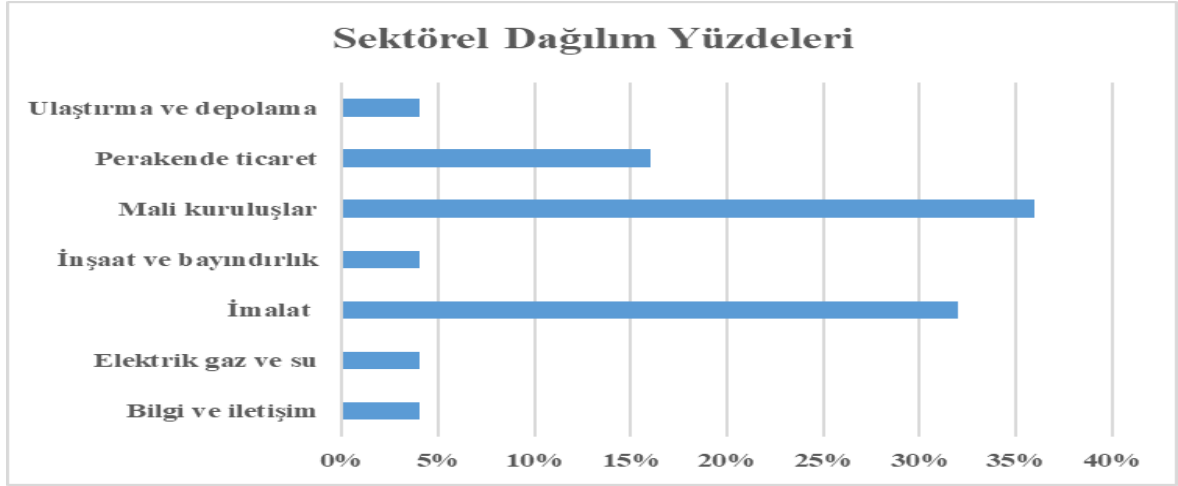
THYAO.E	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	XSD25
TKFEN.E	TEKFEN HOLDING A.Ş.	XSD25
TSKB.E	TÜRKİYE SINAI KALKINMA BANKASI A.Ş.	XSD25
TTRAK.E	TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAKİNELERİ A.Ş.	XSD25
VESTL.E	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	XSD25
Kaynak: https://borsaistanbul.com/tr/sayfa/165/bist-surdurulebilirlik-endeksleri		

Araştırmada temel veri kaynağı olarak arşiv veriler kullanılmıştır ve BIST sürdürülebilirlik 25 endeksinde yer alan işletmelerin 31.12.2021 tarihli yıllık finansal raporları, faaliyet raporları, sürdürülebilirlik raporları ve güvence denetimi raporları incelenmiştir. İncelenen arşiv verilere göre araştırma konusu işletmelere ait 25 finansal rapor, 21 faaliyet raporu, 6 entegre faaliyet raporu, 17 sürdürülebilirlik raporu, 1 entegre sürdürülebilirlik raporu, 3 sürdürülebilirlik ilkeleri uyum raporu ve 15 güvence denetimi raporu olmak üzere toplam 88 rapor incelenmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönem itibariyle Mavi ve Migros'a ait 2021 yılı sürdürülebilirlik raporlarının henüz yayınlanmamış olması sebebiyle bu işletmelerin en son yıla ait olan 2020 yılı sürdürülebilirlik raporları dikkate alınmıştır. Araştırma sonucunda incelenen işletmelerden İş Bankası, Turkcell, TSKB ve Vestel'in faaliyet raporlarını entegre faaliyet raporu adıyla yayınladığı tespit edilmiş; Akbank ve Ereğli Demir-Çelik işletmelerinin ise faaliyet raporu ve entegre faaliyet raporu adıyla iki ayrı faaliyet raporu yayınladığı saptanmıştır. Buna ek olarak Ereğli Demir-Çelik işletmesinin sürdürülebilirlik raporunu entegre sürdürülebilirlik raporu adıyla yayınladığı, Akbank, Kordsa ve Sabancı Holding işletmelerinin ise KAP sisteminde sürdürülebilirlik raporuna ek olarak sürdürülebilirlik ilkeleri uyum raporları da yayınlamış olduğu görülmüştür. Bu nedenle araştırma konusuyla ilgili olan söz konusu bu raporlar da (entegre faaliyet raporu, entegre sürdürülebilirlik raporu ve kurumsal sürdürülebilirlik ilkeleri uyum raporu) araştırmanın kapsamına dahil edilmiştir. Araştırma kapsamındaki 25 işletmenin 17'sinin (%68) sürdürülebilirlik raporu ve 15'inin (%60) güvence denetimi raporu bulunmaktadır. İşletmelerin güvence denetimi raporlarına aynı işletmelere ait sürdürülebilirlik raporları veya entegre faaliyet raporları üzerinden ulaşılabilmektedir. Buna göre sürdürülebilirlik raporu veya entegre faaliyet raporu ile birlikte sınırlı güvence beyanı ve raporu bulunan, dolayısıyla güvence denetiminden geçmiş olduğu tespit edilen sürdürülebilirlik raporlarının ağırlığı %71'dir. İncelenen raporların rapor türlerine göre sayısal dağılımları ve ağırlıkları aşağıda yer alan Grafik-1 yardımı ile gösterilmiştir;

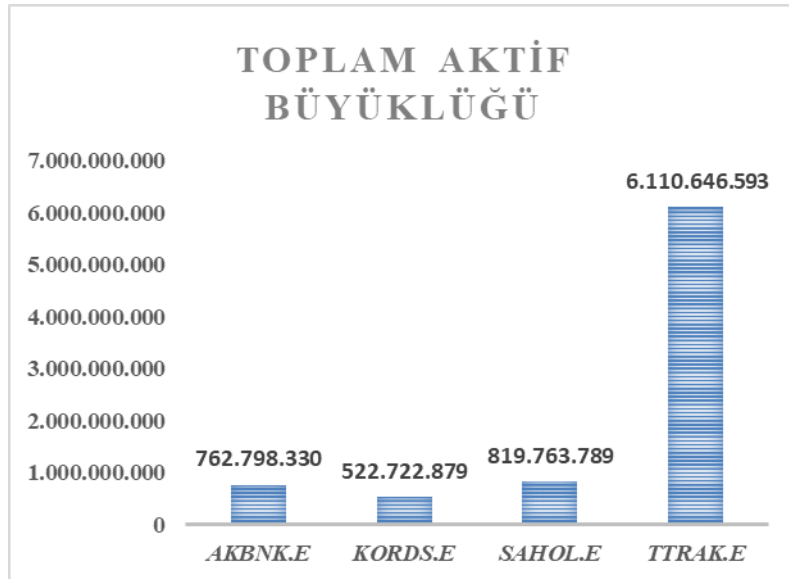
Grafik 1: Rapor Türlerine Göre Raporların Sayısal Dağılımı ve Ağırlığı

Araştırma kapsamında incelenen işletmeler yedi farklı sektörde faaliyet göstermektedir. Bu işletmelerin ağırlıklı kısmını (%68) mali kuruluşlar ve imalat işletmeleri oluşturmaktadır. Buna göre incelenen işletmelerin %36'sı mali kuruluş, %32'si ise imalat işletmesidir. Mali kuruluşların içerisinde holdingler ve yatırım kuruluşları ile bankalar yer almaktadır. İmalat sektöründeki işletmeler ise ana metal sanayi, kimya ilaç, petrol ve lastik ürünler ile metal eşya ve giyim eşyası imalatı yapmaktadırlar. Araştırma konusu işletmelerin sektör bazlı yüzdesel dağılımı aşağıda yer alan Grafik- 2 yardımıyla gösterilmiştir.

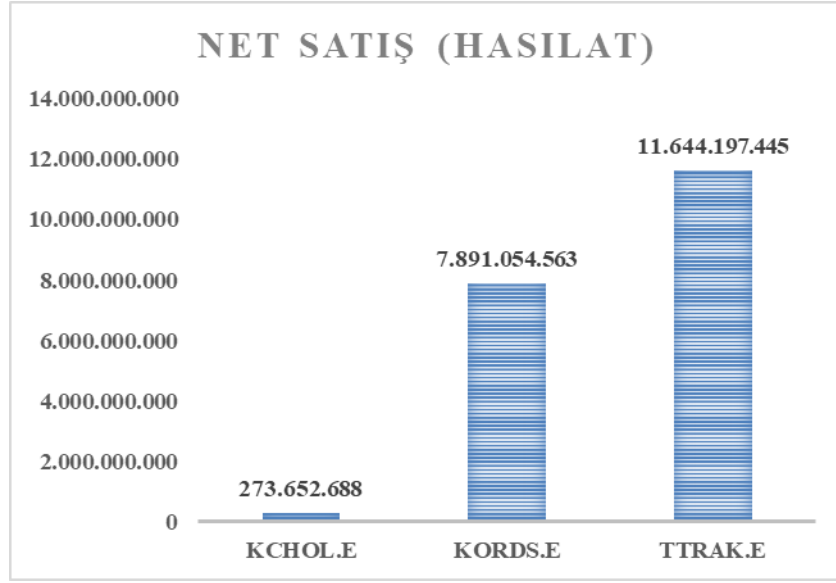

Grafik 2: BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmelerinin Sektörlere Göre Dağılımı

Yukarıda sektör dağılımı belirtilen araştırma konusu işletmelerin daha iyi anlaşılmasına yönelik olarak temel finansal göstergelerinin (toplam varlık büyüklüğü ve hasılat) TFRS'de belirtilen toplam aktif büyüklüğü ve net satış (hasılat) büyüklüğü kriterlerine uygunluğu da değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamındaki işletmelerin toplam varlık büyüklüğü 9.007.103.942 TL, net satış (hasılat) tutarı 20.482.324.980 TL'dir. İlgili işletmelerin tamamının TFRS'ye ve bağımsız denetime tabi nitelikte olması sebebiyle bu işletmelerin yıllık finansal tablolarındaki toplam aktif büyüklüğü ile net satış (hasılat) tutarlarının büyüklüğü analiz edilmiş ve TFRS'de belirtilen kriterlere uygun olan işletmeler aşağıda yer alan Grafik-3 ve Grafik-4 yardımıyla gösterilmiştir.

Grafik 3: BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmeleri Toplam Aktif Büyüklüğü

Grafik 4: BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmeleri Toplam Net Satış Tutarı (Hasılat)

5.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada betimsel analiz yöntemi ve içerik analizi yöntemi birlikte kullanılmıştır. Betimsel analiz ile araştırma kapsamında incelenen ölçütler sayısal olarak ifade edilmiş ve tablolar aracılığıyla özetlenerek analiz edilmiştir. İçerik analizi çalışması kapsamında ise sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarına yönelik öne çıkan niteliksel özellikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca araştırmada, ACCA ve Glasgow Üniversitesi tarafından işletmelerin S2 Standardına hazırlık süreçlerinin değerlendirilmesine yönelik olarak hazırlanan araştırma raporu referans olarak alınmış ve raporda yer verilen araştırma yöntemlerinin bir kısmı bu çalışmaya uyarlanmıştır.

Araştırmada öncelikle UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartlarında sürdürülebilir finansal bilgiler ve iklimle ilgili açıklamalara yönelik olarak yer verilen 4 ana kriter (*yönetişim, strateji, risk yönetimi, ölçütler ve hedefler*) birbirinden ayrıştırılmıştır. Buna göre araştırmada, standartlarda diğer üç kriterin temelini oluşturan ve ilk sırada yer verilen yönetim kriteri sürdürülebilirlik raporlaması açısından en önemli kriter olarak dikkate alınmış ve betimsel analiz yöntemi ile incelenerek analiz edilmiştir. Yönetişime kıyasla daha soyut özelliklere sahip olan ve bazı bilgileri (strateji kriterindeki esneklik ve senaryo analizi vb. gibi) yayınlanması beklenen diğer UFRS Sürdürülebilirlik Açıklama Standartlarının sunacağı bilgiler ile netlik kazanacak olan strateji, risk yönetimi, ölçütler ve hedefler kriterlerinin değerlendirilmesi için ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartlarında sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili risk ve fırsatları izlemek, yönetmek ve bu doğrultuda yönetim süreçlerini, kontrolleri ve prosedürleri geliştirmek adına ortaya koyulan ilk temel süreç yönetişimdir. Araştırmada incelenen işletmelerin yönetim ilkesi kapsamında sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili riskleri ve fırsatları izlemek ve yönetmek için oluşturdukları yönetim organının ve işletme yönetiminin bu süreçteki rolüne ilişkin bilgileri uygun şekilde ve yeterli düzeyde açıklamaları finansal raporlama kullanıcıları açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, betimsel analiz kapsamında yönetim kriteri, UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartlarında yönetim başlığı altında işletmelerin yönetişime ilişkin açıklaması gereken bilgiler şeklinde belirtilen yönetim gereklilikleri dikkate alınarak kendi içerisinde 8 alt ölçüte bölünmüştür. Her bir ölçütün mevcudiyeti öncelikle araştırma konusu 25 işletmenin sürdürülebilirlik raporları üzerinden incelenmiştir. Sürdürülebilirlik raporu bulunmayan işletmeler için ise faaliyet raporları ve/veya entegre faaliyet raporları dikkate alınmıştır. Buna göre raporlarda bulunduğu tespit edilen her bir ölçüt "1" ve bulunmadığı tespit edilen her bir ölçüt ise "0" olarak puanlandırılmıştır. Her bir işletmenin mevcut olduğu tespit edilen ve "1" olarak puanlandırılan ölçütlerinin toplam sayısı ise toplam yönetim kriteri toplam

ölçüt sayısına oranlanarak ağırlık dereceleri hesaplanmıştır. Araştırmada yönetim kriteri kapsamında incelenen alt ölçütler aşağıda sırasıyla belirtilmiştir.

Ölçüt-1: Sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili risklerin ve fırsatların gözetimi ile birlikte yönetim organı veya organları (bunlar üst yönetimden sorumlu bir kurulu, komiteyi veya eşdeğer bir organı içerebilir) ve yönetimin bu süreçlerdeki rolüne ilişkin bilgilerin varlığı,

Ölçüt-2: Sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili risklerin ve fırsatların gözetiminden sorumlu organ veya organdaki yetkili kişilerin belirtilmesi,

Ölçüt-3: Organın sürdürülebilirlikle ve iklimle ilgili risklere ve fırsatlara ilişkin sorumluluklarının işletmenin görev tanımına, yönetim kurulu yetkilerine ve diğer ilgili politikalara nasıl yansıtıldığının açıklanması,

Ölçüt-4: Organın, sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili risklere ve fırsatlara karşılık vermek üzere tasarlanmış stratejileri gözetlemek için mevcut olan uygun beceri ve yeterlilikleri nasıl sağladığının açıklanması,

Ölçüt- 5: Organ ve komitelerinin (denetim, risk veya diğer komiteler) sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili riskler ve fırsatlar hakkında nasıl ve ne sıklıkla bilgilendirildiğinin belirtilmesi,

Ölçüt- 6: Organ ve komitelerinin; ihtiyaç duyulabilecek tercihlerin değerlendirilmesi ve belirsizliğe ilişkin duyarlılık analizi de dahil olmak üzere işletmenin stratejisini, önemli işlemlere ilişkin kararlarını ve risk yönetimi politikalarını denetlerken, iklimle ilgili riskleri ve fırsatları nasıl değerlendirdiğinin açıklanması,

Ölçüt-7: İlgili performans ölçütlerinin ücretlendirme politikalarına dahil edilip edilmediği ve nasıl dahil edildiği; organ ve komitelerinin sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili önemli riskler ve fırsatlara ilişkin hedeflerin belirlenmesi, nasıl denetlediği ve bunlara yönelik ilerlemeyi nasıl izlediğinin yeterli düzeyde açıklanması,

Ölçüt-8: Sürdürülebilirlikle ve iklimle ilgili riskleri ve fırsatları değerlendirme ve yönetmede yönetimin rolünün, yönetim düzeyindeki belirli bir pozisyona veya komiteye devredilip devredilmediği ve bu pozisyon veya komite üzerinde gözetimin nasıl gerçekleştirildiği de dahil olmak üzere yönetimin bu rolü yeterli düzeyde açıklanması; bu açıklamanın, sürdürülebilirlikle ilgili risklerin ve fırsatların yönetimine özel kontrol ve prosedürlerin uygulanıp uygulanmadığı ve uygulanıyorsa bunların diğer iç fonksiyonlarla nasıl bütünleştirildiği hakkında bilgileri içermesi.

Ölçüt 1 için işletmelerin ÇSY alanlarındaki sürdürülebilirlik stratejilerini, politikalarını ve hedeflerini belirleme, yürütme, gözden geçirme ve iyileştirme görevlerini yerine getirmek ve işletmenin yetkili kuruluna raporlama yapmak adına kurulan bir organının varlığı araştırılmıştır. Ölçüt 2'de ise ilgili organdaki yetki kişiler incelenmiştir. İşletmelerin sürdürülebilirlik organ ve komitelerinin üye dağılımları incelenerek özellikle yönetim kurulu sorumluluklarına sosyal ve çevresel konuların nasıl yansıtıldığı ölçüt 3 kapsamında ele alınmıştır. Ölçüt 4, sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili fırsatların değerlendirilmesi ve risklere karşılık verilmesi için tasarlanan stratejilerin gözetimi için gerekli olan beceri ve yetkinliklerin nasıl kazanıldığını ölçmektedir. Bu nedenle Ölçüt 4 kapsamında, Ölçüt 2 ile varlığı tespit edilen ve sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili fırsat ve risklerin yönetiminden sorumlu olan organ ve/veya komitelerin bu konuda ilgili beceri ve yetkinlikleri kazanmasına ve kritik konularda karar vermesine yardımcı olacak ayrı bir uzman komitesi veya teknik destek ekibi tarafından desteklenip desteklenmediği ve işletme içerisinde böyle uzman komite havuzunun ya da biriminin mevcut bulunup bulunmadığı araştırılmıştır.

ÇSY alanlarındaki riskler ve fırsatlar hakkında organ veya komitelerin 2021 yılı içerisinde yapılan toplantılarla bilgilendirilmiş olması gerekmektedir. Ölçüt 5'in varlığı için raporlar üzerinden ilgili toplantıların sayısı ve içeriği araştırılmıştır.

Ölçüt 6 ile işletmelerin kurumsal risk yönetimi kapsamında finansal ve finansal olmayan riskleri gözetmesi ve sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili stratejilerine risk yönetimi politikalarının entegrasyonu incelenmiştir. Kurumsal yönetim

ilkelerine uyum raporları kapsamında işletmelerin sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili performanslarının ücret politikalarına olan yansımaları ele alınmış ve sabit ücretler, yan haklar, ödenekler ve primler ölçüt 7 bağlamında detaylı olarak araştırılmıştır.

Ölçüt 8 kapsamında işletmelerin iç kontrol sistemlerinin işleyişinin ve iç denetim faaliyetlerinin periyodik olarak gözetimi için denetimden sorumlu komitenin varlığı, ilgili komitenin görevleri kapsamında ÇSY alanlarındaki risk ve fırsatların yönetim ve kontrolüne ilişkin özel bir prosedür uygulanıp uygulanmadığı araştırılmıştır. İşletme içi denetimlerde çevre yönetim sistemlerinin işleyişi hakkında takip edilen sistem ve standartların varlığı araştırılmıştır.

Araştırmanın ikinci kısmını oluşturan içerik analizi bölümünde ise sürdürülebilir finansal bilgiler ve iklimle ilgili bilgilerin açıklanması kapsamında UFRS S1 ve S2 (Taslak) Standartlarında yer verilen; strateji, risk yönetimi, ölçütler ve hedefler kriterlerine yönelik olarak sadece niteliksel bir içerik değerlendirme çalışması yapılmıştır. Buna göre strateji kriteri kapsamında işletmelerin sürdürülebilirlik modelleri ve bunları iş yapış şekilleri ile stratejilerine yansıtma biçimleri; risk kriteri kapsamında işletmelerin sürdürülebilirlik önceliklendirme veya önemlilik analizi olarak adlandırdıkları önceliklendirme ve/veya önemlilik risk matrisleri; ölçütler ve hedefler kriteri kapsamında ise işletmelerin ÇSY ve/veya sürdürülebilirlik performans göstergeleri ile güvence denetimi raporlarının içeriği incelenerek analiz edilmiştir. İçerik analizi çalışmasında öncelikle işletmelerin sürdürülebilirlik raporları ve varsa bu raporlarda referans olarak belirtilen rapor, çerçeve ve yönergeler (sürdürülebilirlik ilkeleri uyum raporu, çevresel ve sosyal risk çerçevesi, sürdürülebilirlik komitesi çalışma esasları yönergesi vb. gibi) dikkate alınmıştır. Sürdürülebilirlik raporu bulunmayan işletmelerin ise faaliyet raporları ve/veya entegre faaliyet raporları üzerinden ilgili kriterler açısından inceleme yapılmıştır. Buna göre araştırma konusu işletmelerin sürdürülebilirlik raporları ve ilgili diğer raporlarında yer alan arşiv veriler kullanılarak manuel bir veri seti oluşturulmuştur. Yapılan içerik analizi çalışmaları sonucunda yönetimin mesajlarında en sık ve en az rastlanan sürdürülebilirlik açıklamaları, bu açıklamalara ne kapsamda hangi bölüm altında yer verildiği, sürdürülebilirlikle ilgili konular için tanımlanan önem düzeyi veya derecesi, sürdürülebilirlikle ilgili açıklamalar konusunda başka raporlara referans verilip verilmediği, sürdürülebilirlikle ilgili açıklamaların hangi konular bazında güvence denetimine konu olduğu belirlenmeye çalışılmış ve standartlarda belirtilen gerekliliklere göre karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Ayrıca araştırma konusu işletmelerin incelenen döneme ait yıllık finansal raporları da sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgi açıklamaları açısından içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bunun temel sebebi UFRS S1 (Taslak) Standardında, yönetimin değerlendirmelerinin işletmenin genel amaçlı finansal raporlamasının bir parçası olduğu durumlarda sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilerin işletmelerin genel amaçlı finansal raporlamasının bir parçası olarak finansal raporlarda açıklanması gerekliliğinin belirtilmiş olmasıdır. Bu doğrultuda işletmelerin sürdürülebilirlik raporları ve sürdürülebilirlik açıklamaları ile ilgili diğer raporlarına ek olarak finansal raporları üzerinde yapılan içerik analizi çalışması ile işletmelerin finansal raporlarında temelde hangi bölümde veya hangi başlık altında, hangi konu ile ilgili ve ne kapsamda sürdürülebilirlikle ilgili açıklamalara yer verdikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

5.4. Araştırmanın Bulguları ve Sonuçların Değerlendirilmesi

Araştırmanın ilk kısmını oluşturan betimsel analiz çalışması sonucunda UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartlarında yönetim kriterine yönelik olarak öngörülen ve sekiz alt ölçüte ayrılan açıklama gerekliliklerinin işletmeler tarafından yerine getirilme düzeyi hesaplanarak incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda araştırma konusu işletmelerin UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartları kapsamında yönetim ölçütlerine ilişkin açıklama sonuçlarının birbirine paralel olduğu gözlemlenmiştir. Bunun en büyük sebebi, araştırmaya konu işletmelerin tamamında sürdürülebilirlik riskleri ve fırsatlarının yönetiminden sorumlu komite veya organların iklimle ilgili çalışmaları yürüten organlarla aynı olması ve benzer çalışmaların iklimle ilgili de yürütülüyor olmasıdır. Yönetim kriteri ölçütlerine ilişkin olarak işletme bazında elde edilen sonuçlar aşağıda yer alan Tablo-2'de özetlenmiştir.

Tablo 2: UFRS S1 ve UFRS S2 İşletme Bazlı Yönetişim Açıklamaları Skor ve Yüzdeleri

İşletme kodu	Ölçüt-1	Ölçüt-2	Ölçüt-3	Ölçüt-4	Ölçüt-5	Ölçüt-6	Ölçüt-7	Ölçüt-8	Toplam	Ölçüt Sayısı	Yüzde (%)
AKBNK	1	1	1	0	1	1	1	0	6	8	75%
AKSA	1	1	1	0	1	1	1	0	6	8	75%
ARCLK	1	1	1	0	1	1	0	1	6	8	75%
BIMAS	1	1	0	0	1	1	0	0	4	8	50%
DOAS	1	1	1	0	1	1	1	0	6	8	75%
DOHOL	1	1	1	0	0	1	1	0	5	8	63%
ENJSA	1	1	0	0	1	1	1	0	5	8	63%
ENKAI	1	1	0	0	1	1	0	0	4	8	50%
EREGL	1	1	0	0	0	1	1	0	4	8	50%
FROTO	1	1	1	0	0	1	0	0	4	8	50%
ISCTR	1	1	1	0	1	1	1	0	6	8	75%
KCHOL	1	1	1	0	1	1	0	0	5	8	63%
KORDS	1	1	0	0	1	1	1	0	5	8	63%
MAVI	1	1	1	0	1	1	1	0	6	8	75%
MGROS	1	1	1	0	1	1	0	0	5	8	63%
OTKAR	1	1	1	0	0	1	1	0	5	8	63%
SAHOL	1	1	1	1	1	1	1	0	7	8	88%
SISE	1	1	1	0	1	1	0	0	5	8	63%
TAVHL	1	1	1	0	1	1	1	0	6	8	75%
TCELL	1	1	0	0	0	1	1	0	4	8	50%
THYAO	1	1	1	0	1	1	1	0	6	8	75%
TKFEN	1	1	1	0	1	1	1	1	7	8	88%
TSKB	1	1	1	0	1	1	1	1	7	8	88%
TTRAK	1	1	1	0	1	1	1	1	7	8	88%
VESTL	1	1	0	0	1	1	1	1	6	8	75%

Tablo-2 incelendiğinde araştırma konusu işletmeler için yönetim kriteri açıklama gerekliliklerine uygunluk skorunun en çok 7 (%88), en az 4 (%50) olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamındaki işletmelerden Tekfen Holding A.Ş., Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Türk A.Ş. ve Türk Traktör ve Ziraat Makineleri A.Ş.yönetişim kriterinin gerekliliklerini en yüksek düzeyde (%88) karşılayan işletmeler olarak tespit edilmiştir. Buna göre bu üç işletmenin, UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartlarının öngördüğü yönetim açıklama gerekliliklerine uyum sürecini, diğer işletmelere kıyasla daha kolay ve hızlı yürütebileceğinin muhtemel olduğu sonucuna varılabilir. Tablo-2’de işletme bazlı olarak belirtilen skor ve yüzdeler ek olarak, ölçüt bazlı skor ve yüzdelerin dağılımı aşağıda yer alan Tablo-3 yardımı ile özetlenmiştir.

Tablo 3: UFRS S1 ve UFRS S2 Ölçüt Bazlı Yönetişim Açıklamaları Skor ve Yüzdeleri

İşletme kodu	Ölçüt-1	Ölçüt-2	Ölçüt-3	Ölçüt-4	Ölçüt-5	Ölçüt-6	Ölçüt-7	Ölçüt-8
AKBNK	1	1	1	0	1	1	1	0
AKSA	1	1	1	0	1	1	1	0
ARCLK	1	1	1	0	1	1	0	1
BIMAS	1	1	0	0	1	1	0	0
DOAS	1	1	1	0	1	1	1	0
DOHOL	1	1	1	0	0	1	1	0
ENJSA	1	1	0	0	1	1	1	0
ENKAI	1	1	0	0	1	1	0	0
EREGL	1	1	0	0	0	1	1	0
FROTO	1	1	1	0	0	1	0	0
ISCTR	1	1	1	0	1	1	1	0
KCHOL	1	1	1	0	1	1	0	0
KORDS	1	1	0	0	1	1	1	0
MAVI	1	1	1	0	1	1	1	0
MGROS	1	1	1	0	1	1	0	0

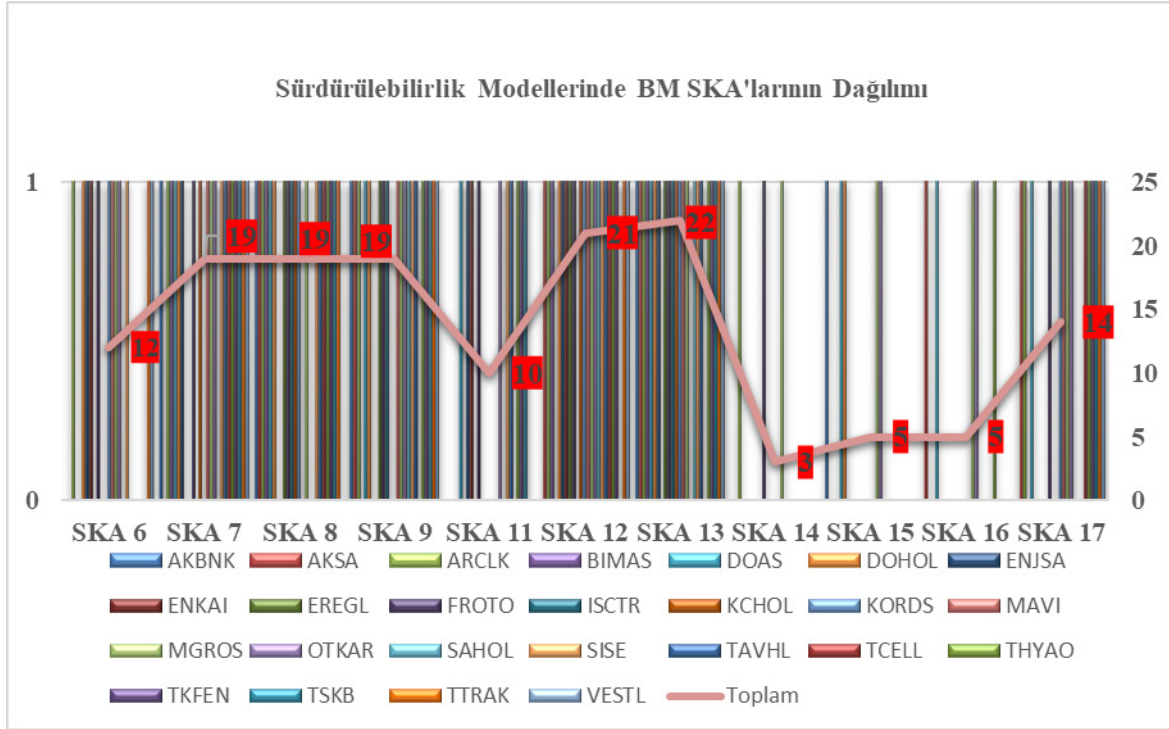
OTKAR	1	1	1	0	0	1	1	0
SAHOL	1	1	1	1	1	1	1	0
SISE	1	1	1	0	1	1	0	0
TAVHL	1	1	1	0	1	1	1	0
TCELL	1	1	0	0	0	1	1	0
THYAO	1	1	1	0	1	1	1	0
TKFEN	1	1	1	0	1	1	1	1
TSKB	1	1	1	0	1	1	1	1
TTRAK	1	1	1	0	1	1	1	1
VESTL	1	1	0	0	1	1	1	1
Toplam	25	25	18	1	20	25	18	5
Ağırlık (%)	100%	100%	72%	4%	80%	100%	72%	20%

Tablo-3 incelendiğinde, yönetim açıklamalarının kapsamı içerisinde yer alan ölçüt-1, ölçüt-2 ve ölçüt-6 açıklama gerekliliklerinin tüm işletmelerde eksiksiz şekilde (%100) yerine getirildiği görülmektedir. Dolayısıyla ölçüt-1 ve ölçüt-2'nin araştırma konusu işletmelerin mevcut sürdürülebilirlik raporlama uygulamalarında en yaygın şekilde kullanmış oldukları iki temel açıklama türü olduğu söylenebilir. Nitekim işletmelerin sürdürülebilirlik raporları, sürdürülebilirlik raporu bulunmayan işletmelerin ise sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili açıklamalara yer vermiş olduğu ilgili diğer raporları incelendiğinde yönetimin mesajı bölümünde mutlaka sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili açıklamalardan sorumlu organa ve/veya organlara, bu organların görev kapsamı ile sorumluluklarına ve sürdürülebilirlik modeline yönelik belirgin açıklamalara yer vermiş oldukları açıkça görülmüştür.

Ölçüt-4 ise araştırma sonucunda işletmeler tarafından en az kullanılan (%4) yönetim açıklaması olarak ortaya çıkmıştır. Araştırma konusu işletmelerin mevcut sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarında sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili fırsat ve risklerin yönetiminden sorumlu organlar dolayısıyla ölçüt-2 açık bir şekilde tespit edilebilirken, bu organların sürdürülebilirlik ve iklimle ilgili fırsat ve risklerin yönetiminde ihtiyaç duyacağı beceri ve yetkinlikleri nasıl kazandığına veya kazanacağına dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Yine Tablo-3'de ölçüt-8'in gerektirdiği açıklamaların kullanım oranının, ölçüt-1, ölçüt-2, ölçüt-3, ölçüt-5, ölçüt-6 ve ölçüt-7'ye kıyasla göreceli olarak daha düşük (%20) olduğu görülmektedir. Buna göre araştırma konusu işletmelerin sürdürülebilirlik raporlaması uygulamaları içerisinde UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartları kapsamında öngörülen ölçüt-8'in varlığını tespit etmeye yönelik detay açıklamalara yer vermelerine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Araştırmanın ikinci kısmını oluşturan içerik analizi çalışması ile UFRS S1 ve UFRS S2 (Taslak) Standartlarının öngördüğü *strateji, risk yönetimi, ölçütler ve hedefler* kriterlerinin açıklama gerekliliklerine uyum düzeyi niteliksel açıdan incelenerek değerlendirilmiştir. Strateji kriterine yönelik olarak araştırma konusu işletmelerin sürdürülebilirlik ve ilgili raporları üzerinde yapılan içerik analizi çalışmaları sonucunda işletmelerin tamamının iş modellerini, stratejilerini, nakit akışlarını ve finansmanlarını etkileyen sürdürülebilirlikle ve iklimle ilgili fırsat ve risklere yönelik olarak sürdürülebilirlik modeli oluşturdukları ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (BM SKA) ile ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Bilindiği üzere BM SKA'ları küresel nitelikte 17 farklı sürdürülebilir kalkınma amacını içermektedir. Bu amaçlardan SKA-6 temiz su ve sanitasyon, SKA-7 erişilebilir ve temiz enerji, SKA-13 iklim eylemi, SKA-14 sudaki yaşam ve SKA-15 karasal yaşam iklim ve iklime etki bilgileri ile, SKA-8 insana yakışır iş ve ekonomik büyüme, SKA-9 sanayi, yenilikçilik ve altyapı, SKA-11 sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, SKA-12 sorumlu üretim ve tüketim, SKA-16 barış, adalet ve güçlü kurumlar ve SKA-17 amaçlar için ortaklıklar ise sürdürülebilir ekonomi, sürdürülebilir üretim ve hizmet, sürdürülebilir büyüme, sürdürülebilir ekonomik performans dolayısıyla sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilerle ilişkilendirilebilmektedir. Bu nedenle çalışmada S1 Standardı için SKA-8, SKA-9, SKA-11, SKA-12, SKA-16 ve SKA-17'nin, S2 Standardı için ise SKA-6, SKA-7, SKA-13, SKA-14 ve SKA-15'in işletmelerin sürdürülebilirlik modellerine ve açıklamalarına yansıtılma sıklığı araştırılmış Grafik-5 yardımı ile özetlenmiştir.

Grafik 5: BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmelerinin Sürdürülebilirlik Modelleri ve BM SKA'ları

Grafik-5'e göre işletmeler tarafından en sık kullanılan sürdürülebilirlik kalkınma amaçları SKA-12 ve SKA-13'tür. SKA-12 21 ve SKA-13 22 işletmenin sürdürülebilirlik modelinde mevcut bulunmaktadır. SKA-12 "sorumlu üretim ve tüketimi", SKA-13 ise "iklim eylemini" ifade etmektedir. Buna göre araştırma konusu 25 işletmeden 21'inin (%84'ünün) sürdürülebilirlik modeli kapsamında sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilere yönelik riskleri ve fırsatları, 22'sinin (%88'inin) ise iklim krizine ve eylem planlarına yönelik riskleri ve fırsatları dikkate alarak iş stratejilerine yansıttığı görülmektedir. İşletmelerin raporları üzerinde yapılan çalışma sonucunda işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilere yönelik riskler ve fırsatlar açısından *ekonomik büyüme, finansal performans, sürdürülebilir üretim, sürdürülebilir hizmet* vb. gibi kavramlara yönelik açıklamalara sürdürülebilirlikle ilgili raporlarında yer verdiği görülmüştür. Benzer şekilde iklim krizi ve eylemine yönelik riskler ve fırsatlar açısından da işletmelerin raporlarında iklim krizi, enerji üretimi, su tüketimi, atık yönetimi vb. gibi iklim ve iklime etki edebilecek kavramlara yönelik ibareler olduğu görülmüştür.

Risk yönetim kriteri açısından araştırma konusu işletmelerin raporlarında yapılan içerik analizi çalışması sonucunda işletmelerin tamamının sürdürülebilirlikle ve iklimle ilgili risklerin değerlendirilmesi ve yönetimine ilişkin olarak bir sürdürülebilirlik önceliklendirme çalışması yaptıkları ve risk matrisine yer verdikleri görülmüştür. Söz konusu risk matrisleri işletmelerin raporlarında; "sürdürülebilirlik önceliklendirme matrisi", "sürdürülebilirlik önceliklendirme derecesi matrisi", "öncelikli konular matrisi", "önemlilik matrisi", "sürdürülebilirlik önemlilik matrisi" isimleriyle geçmektedir. İlgili matrislerde sürdürülebilir finansman ve iklimle ilgili riskler, "orta", "yüksek/ önemli /öncelikli" ve "çok yüksek /çok önemli /çok öncelikli" şeklinde gruplandırılmıştır. Araştırma konusu işletmelerin sürdürülebilir finansman ve iklimle ilgili risk önem düzeylerinin dağılımı sırasıyla Tablo-4 ve Tablo-5'te özetlenmiştir.

Tablo 4: Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Risk Önem Düzeylerinin Dağılımı

Risk Düzeyleri	İşletme Kodu												
	AKBNK	AKSA	ARCLK	BIMAS	DOAS	DOHOL	ENJSA	ENKAI	EREGL	FROTO	ISCTR	KCHOL	KORDS
orta													
yüksek													
çok yüksek	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Risk Düzeyleri	İşletme Kodu												
	MAVI	MGROS	OTKAR	SAHOL	SISE	TAVHL	TCELL	THYAO	TKFEN	TSKB	TTRAK	VESTL	-
orta													
yüksek	●		●		●	●	●	●			●	●	
çok yüksek	●	●		●			●		●	●		●	●

Tablo-5 İklimle İlgili Konuların Risk Önem Düzeylerinin Dağılımı

Risk Düzeyleri	İşletme Kodu												
	AKBNK	AKSA	ARCLK	BIMAS	DOAS	DOHOL	ENJSA	ENKAI	EREGL	FROTO	ISCTR	KCHOL	KORDS
orta													
yüksek													
çok yüksek	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Risk Düzeyleri	İşletme Kodu												
	MAVI	MGROS	OTKAR	SAHOL	SISE	TAVHL	TCELL	THYAO	TKFEN	TSKB	TTRAK	VESTL	-
orta													
yüksek		●	●			●	●						
çok yüksek	●			●	●		●	●	●	●	●	●	●

Tablo-4 ve Tablo-5’de gösterilen sürdürülebilirlik risklerine ait önem düzeylerinin dağılımı incelendiğinde araştırma konusu 25 işletmeden 18’sinde (%72) sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgiler ve iklimle ilgili konulara yönelik risk düzeylerinin aynı olduğu görülmektedir. Araştırma konusu işletmelerin 7’inde (%28) ise sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgiler ve iklimle ilgili konulara ilişkin farklı risk düzeyleri belirlenmiştir. İncelenen işletmelerin tamamında sürdürülebilir finansman ve iklimle ilgili riskler “çok yüksek” veya “yüksek” şeklinde derecelendirilmiştir. Bu durum işletmelerin mevcut raporlama uygulamalarında sürdürülebilirlik farkındalığı açısından olumlu olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili risklerin önem derecesine yönelik algı farklılıklarının bulunduğu da görülmektedir. Tablo-4 ve Tablo-5’deki sonuçlara göre Migros ve Turkcell işletmelerinde sürdürülebilir finansmanla ilgili riskler iklimle ilgili risklerden daha yüksek önemde derecelendirilirken, Mavi, Şişecam, Türk Hava Yolları, Türk Traktör ve Ziraat Makineleri ve Vestel işletmelerinde Migros ve Turkcell’in aksine iklimle ilgili riskler sürdürülebilir finansmanla ilgili risklerden daha yüksek önem düzeyinde derecelendirilmiştir.

Ölçütler ve hedefler kriteri açısından temelde sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgiler ve iklimle ilgili riskler ile fırsatların ölçümünde kullanılan ölçütlerin neler olduğu ve kullanılan ölçütlerin bağımsız bir dış mekanizma tarafından doğrulanıp doğrulanmadığı incelenmiştir. Ayrıca kullanılan ölçütlere ilişkin olarak bağımsız bir dış mekanizma tarafından doğrulama veya güvence hizmeti aldığı belirlenen işletmelerin güvence raporları da içerik açısından detaylı olarak analiz edilmiş ve çeşitli kriterler (rapor adı, rapor kaynağı, denetime konu unsur, görüş türü vb.) açısından sınıflandırılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıda yer alan Tablo-6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmelerinin Güvence Raporlarına İlişkin Bilgiler				
İşletme kodu	Rapor Adı	Ölçüt	Denetime Konu Unsurları	Görüş
AKBNK	Güvence Raporu	GDS 3000 GDS 3410	Sosyal, çevresel, enerji ve yakıt, ulaşım, su, insan kaynakları göstergeleri	Olumlu
ARCLK	Güvence Raporu	-	Sosyal, sağlık, enerji ve güvenlik göstergeleri	Olumlu
DOAS	Sınırlı Güvence Raporu	GDS 3000	Sosyal ve çevresel göstergeler	Olumlu
DOHOL	Sınırlı Güvence Raporu	GDS 3000 GDS 3410	Çevresel göstergeler	Olumlu
ENJSA	Sınırlı Güvence Raporu	GDS 3000 GDS 3410	Sosyal, çevresel, ekonomik ve yönetim göstergeleri	Olumlu
ENKAI	Bağımsız Güvence Beyanı	GDS 3000 GDS 3410	Çevresel ve sosyal göstergeler	Olumlu
FROTO	Bağımsız Güvence Raporu	GDS 3000 ISQC 1	Enerji ve insan kaynakları göstergeleri	Olumlu
ISCTR	Bağımsız Güvence Raporu	GDS 3000 ISQC 1	Sosyal, çevresel, enerji ve yakıt, ulaşım, su, insan kaynakları göstergeleri	Olumlu
KORDS	Sınırlı Güvence Raporu	GDS 3000 GDS 3410	Sosyal, çevresel ve ekonomik göstergeler	Olumlu
MAVI	Sınırlı Güvence Raporu	GDS 3000 GDS 3410	CDP İklim raporu ve sera gazı emisyon göstergeleri	Olumlu
MGROS	Bağımsız Güvence Raporu	GDS 3000 ISQC 1	Sosyal, çevresel ve insan kaynakları göstergeleri	Olumlu
SAHOL	Sınırlı Güvence Raporu	GDS 3000 GDS 3410	Sosyal, çevresel ve ekonomik göstergeler	Olumlu
SISE	Bağımsız Güvence Beyanı	GDS 3000 GDS 3410	Çevresel ve sosyal göstergeler	Olumlu
THYAO	Sınırlı Güvence Raporu	GDS 3000	Enerji, yakıt ve insan kaynakları göstergeleri	Olumlu
TSKB	Sınırlı Güvence Raporu	GDS 3000 GDS 3410	Sosyal, çevresel, enerji ve yakıt, ulaşım, su, insan kaynakları göstergeleri	Olumlu

Tablo-6'da görüldüğü üzere sürdürülebilirlik endeksindeki 25 işletmeden 15'inin, başka bir ifade ile %60'ının 2021 yılına ait güvence denetim raporu bulunmaktadır. Akbank, Ford Oto, İş Bankası ve Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası'na ait güvence denetim raporlarının kaynağı entegre faaliyet raporlarıdır. Diğer 11 işletmenin güvence denetim raporu kaynağı ise sürdürülebilirlik raporlarıdır. Buna göre araştırma konusu işletmelerin güvence denetimi açıklamalarına yönelik olarak sürdürülebilirlik raporu veya entegre faaliyet raporunda referans verildiği söylenebilir. Her bir güvence denetim raporunun bölümü aynı olmamakla birlikte genel başlıklar; seçilmiş bilgiler, ölçüt, işletmenin ve bağımsız denetçinin sorumlulukları, uygulanan prosedürler, sonuç ve kısıtlamalar şeklindedir. Arçelik'e ait güvence raporu British Standard Institution tarafından verilmiş olup, diğer 14 işletmenin güvence raporları PwC, E&Y ve KPMG işletmeleri tarafından hazırlanmıştır. ARCLK'e ait güvence raporunda kullanılan ölçüte ilişkin bilgi bulunmamaktadır. Diğer 14 işletmeye ait güvence denetim raporlarının hepsinde GDS 3000 Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Güvence Denetimleri standardının kullanıldığı görülmektedir. 9 işletmede GDS 3410 Sera Gazı Beyanlarına İlişkin Güvence Denetimleri standardının ve 3 işletmede ise Uluslararası Kalite Kontrol Standardı 1 (ISQC 1- International Standard on Quality Control)'in ölçüt olarak kullanıldığı görülmüştür. Tüm işletmelerin güvence raporu sonucunda, ilgili kriterlere uygunluk olmadığına dair önemli herhangi bir hususa rastlanılmadığı ifade edilmiştir. Bu durum çalışmada, güvence denetim raporu sonuçlarının olumlu olduğu şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmada ölçütler ve hedefler kriterlerine ilişkin olarak ölçütlerin dış bir mekanizma tarafından doğrulanıp doğrulanmadığına yönelik olarak yapılan ve yukarıda açıklanan incelemeye ek olarak araştırma konusu işletmelerin sektöre dayalı açıklama hükümlerine yer verip vermedikleri de incelenmiştir. Bunun sebebi UFRS S2 (Taslak) Standardında UFRS S1 (Taslak) Standardından farklı olarak ölçütler ve hedefler kriteri kapsamında işletmelerin faaliyette bulunduğu sektör ve iş modelinden bağımsız olarak sürdürülebilirlikle ilgili nicel bilgileri açıklarken sektörler arası ölçüt kategorilerinde belirtilen açıklamalara uygun olup olmadığını açıklaması ve ilgili sektör açıklamasına yönelik referans bölümü kodu belirtmesine yönelik düzenlemedir. Bölümler arası ölçüt kategori açıklamalarına yönelik olarak araştırma konusu

işletmelerin sürdürülebilirlik raporu ve sürdürülebilirlikle ilgili diğer raporlarında yapılan içerik analizi sonucunda araştırma konusu işletmelerin herhangi birinde böyle bir açıklamaya rastlanılamamıştır. Bu yüzden UFRS S2 (Taslak) Standardı Ek-B'ye göre araştırma konusu işletmelerin sektörler arası ölçüt açıklamalarına ilişkin bölüm referans kodları aşağıda Tablo-7'de belirtilmiştir.

İşletme Kodu	İşletme adı	Bölüm referans kodu
AKBNK.E	AKBANK T. A.Ş.	B16 (FN-CB)
AKSA.E	AKSA AKRİLİK KİMYA SANAYİ A.Ş.	B47 (RT-CH)
ARCLK.E	ARÇELİK A.Ş.	B54 (TC-ES)
BIMAS.E	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALARI A.Ş.	B22 (FB-FR)
DOAS.E	DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.	B63 (TR-AU)
DOHOL.E	DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDING A.Ş.	B15 (FN-AC)
ENJSA.E	ENERJİSA ENERJİ A.Ş.	B32 (IF-EU)
ENKAIE.E	ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	B35 (IF-HB)
EREGL.E	EREĞLİ DEMİR ÇELİK VE FABRİKALARI A.Ş.	B10 (EM-MM)
FROTO.E	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	B63 (TR-AU)
ISCTR.E	TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	B16 (FN-CB)
KCHOL.E	KOÇ HOLDING A.Ş.	B15 (FN-AC)
KORDS.E	KORDSA TEKNİK TEKSTİL A.Ş.	B1 (CG-AA)
MAVI.E	MAVİ GİYİM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	B1 (CG-AA)
MGROS.E	MİGROS TİCARET A.Ş.	B22 (FB-FR)
OTKAR.E	OTOKAR OTOMOTİV VE SAVUNMA SANAYİ A.Ş.	B63 (TR-AU)
SAHOL.E	HACI ÖMER SABANCI HOLDING A.Ş.	B15 (FN-AC)
SISE.E	TÜRKİYE ŞİŞE CAM VE FABRİKALARI A.Ş.	B5 (CG-HP)
TAVHL.E	TAV HAVALİMANLARI HOLDING A.Ş.	B33 (IF-EN)
TCELL.E	TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	B59 (TC-TL)
THYAO.E	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	B61 (TR-AL)
TKFEN.E	TEKFEN HOLDING A.Ş.	B33 (IF-EN)
TSKB.E	TÜRKİYE SINAI KALKINMA BANKASI A.Ş.	B18 (FN-IB)
TTRAK.E	TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAKİNELERİ A.Ş.	B54 (TC-ES)
VESTL.E	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	B54 (TC-ES)

Araştırma konusu işletmelerin bazıları birden fazla sektörde faaliyet göstermektedir. Bu nedenle Tablo-7'de özetlenen bölüm referans kodlarının belirlenmesinde birden fazla sektörde faaliyet gösteren işletmeler için ana faaliyet konusu öncelik alınarak bölüm referans kodu belirtilmiştir. Araştırmada işletmelerin sürdürülebilirlik ve/ veya sürdürülebilirlikle ilgili diğer raporlarından bağımsız olarak işletmelerin yıllık finansal raporlarında sürdürülebilirlikle ilgili finansal açıklamalara yer verip vermedikleri de incelenmiştir. Nitekim UFRS S1 (Taslak) Standardında sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilerin genel amaçlı finansal raporlamanın bir parçası olarak yıllık finansal tablo ve dipnotların muhtemel bölümlerinde açıklanması gerekmektedir. Buna göre araştırma kapsamındaki işletmelerden sadece Arçelik ve BİM'in yıllık finansal raporlarında sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgi açıklamalarına yer verildikleri görülmüştür. Söz konusu işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgi açıklamaları aşağıda Tablo-8'de özetlenmiştir;

İşletme kodu	Rapor Dipnot Bölümü	Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgi
ARCLK	Kısa ve Uzun Vadeli Borçlanmalar	Yeşil finansman projesi kapsamında yeşil tahvil ihracatı
BIMAS	Grup'un Organizasyonu ve Faaliyet Konusu	Tedarik sürdürülebilirliğine ilişkin % 100 bağlı ortaklık konumundaki işletmenin satın alımı

Tablo-8 incelendiğinde araştırma konusu işletmelerin sadece %0,08'inin UFRS S1 (Taslak) Standardında öngörülen sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilerin genel amaçlı raporlamanın parçası olarak genel amaçlı finansal raporların muhtemel bölümlerinde açıklanması gerekliliğine yönelik düzenlemeye bir ölçüde uygunluk sağladıkları görülmektedir. Bununla birlikte ilgili açıklamaların sunum şeklinde bir standardizasyon bulunmamaktadır. Oysa ki UFRS S1 (Taslak) Standardında belirtildiği üzere bu açıklamaların finansal raporlarda "yönetimin değerlendirmeleri veya görüşü" vb. gibi

başlıkların altında sunulması ve açıklanan bilgi ile ilgili olarak sürdürülebilirlik raporlarına veya ilgili diğer raporlara referans verilmesi de gerekmektedir.

6. Sonuç

Sürdürülebilirlik kavramı işletmelerin yönetiminde geniş bir kullanım alanına sahip olan ve yönetsel açıdan giderek önemli bir trend haline dönüşen kavramlardan biridir. Özellikle yönetim risklerinde ortaya çıkan ÇSY hassasiyetlerin etkisi ile birlikte sürdürülebilirlik, işletmelerin yönetim stratejilerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Nitekim içinde bulunduğumuz çağda pandemi, iklim krizi vb. gibi olayların etkisi ile işletmeler tarafından sürdürülebilir kalkınma için kaynak ayrılması ve yönetim stratejilerine sürdürülebilirlik kavramının dahil edilmesi zorunlu bir ihtiyaç haline dönüşmüştür. Benzer şekilde sürdürülebilirlik kavramı işletmelerin iş yapış şekillerini ve dolayısıyla raporlama süreçlerini de etkileyerek değiştirmiştir. Bunun en temel sebebi, finansal bilgi kullanıcılarının işletmelere yönelik yatırım kararlarında ve işletmelere ait performans göstergelerinde sürdürülebilirlik üzerine kurulu bir sistem olan ÇSY risklerinin etkisinin giderek artmasıdır. Günümüzde finansal bilgi kullanıcıları işletmeler hakkında yatırım kararı verirken finansal performans göstergelerinin yanı sıra işletmelerin topluma yarattığı fayda, sürdürülebilir kalkınmaya sağladığı katkı, çevresel konulardaki hassasiyeti, iklim krizi ile mücadele eylemi vb. gibi doğrudan finansal nitelikte olmayan göstergeleri de dikkate almaktadır. Böyle bir ortamda işletmelerin mevcut finansal raporlama uygulamaları kapsamında sunduğu bilgiler yeterli olmamakta ve sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

İşletmelerin sürdürülebilirlik raporlaması uygulamaları başlangıçta finansal olmayan raporlamanın bir parçası olarak çevresel raporlar, kurumsal sosyal sorumluluk raporları ve sosyal raporların içerisinde yer verilen ve sürdürülebilirlikle ilgili çevresel ve sosyal bilgilerin ve göstergelerin çevre raporları ve sosyal raporlarda ayrı ayrı sunulması şeklinde görülmüştür. Daha sonra entegre raporlama anlayışının ortaya çıkışı ile birlikte işletmelerin bir kısmı sürdürülebilirlikle ilgili bilgilerini entegre rapor, entegre faaliyet raporu veya entegre sürdürülebilirlik raporu adını verdikleri ve sürdürülebilirlik konusu da dahil olmak üzere çeşitli finansal ve finansal olmayan bilgileri birleştirerek bir bütün halinde sundukları raporlar aracılığı ile finansal bilgi kullanıcılarına sunmaya başlamışlardır. Sürdürülebilirlik konusunun işletmelerin raporlama sürecinde taşıdığı önemin her geçen gün artması ve kapsamının giderek genişlemesiyle birlikte sürdürülebilirlik raporlama uygulaması tek başına ayrı bir rapor olarak “sürdürülebilirlik raporu” adıyla görülmeye ve uygulamada bazı işletmeler tarafından yayınlanmaya başlamıştır. Buna göre sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarının zaman içerisinde gösterdiği gelişim süreci incelendiğinde işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili bilgilerini farklı adlarda yayınlanmış raporlarda sunduğu ve bu konuda herhangi bir standardizasyonun bulunmadığı görülmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarında ihtiyaç duyulan standardizasyonunun sağlanmasına yönelik olarak ISSB'nin kurulması ve uluslararası sürdürülebilirlik standartlarının yayınlanmaya başlaması, bu konuda atılan önemli adımlardan biri olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte işletmelerin henüz yeni yayınlanmış olan ve sürdürülebilirlikle ilgili geniş kapsamlı bilgilere ve ölçütlere uyum gerektiren UFRS S1 ve S2 (Taslak) Standartlarına uyum sağlamanın ve ilgili standartların öngördüğü bilgileri eksiksiz şekilde raporlamasının ciddi bir hazırlık süreci ve çalışma gerektirdiği de açıktır. Nitekim çalışmada yer verilen araştırmanın sonuçlarına göre araştırma konusu işletmelerde UFRS S1 ve S2 (Taslak) Standartlarında en temel kriter olan yönetim kriterine tam uygunluk (%100) sağlayan işletmeye rastlanılmamış olması da bu durumun somut göstergelerinden biridir. Buna ek olarak çalışmada işletmelerin yönetim kriteri ile birlikte strateji, risk yönetimi, ölçütler ve hedefler kriterlerine yönelik sunmuş olduğu bilgilerde de niteliksel olarak bazı eksikliklerinin bulunduğu ve standardizasyonlarının olmadığı görülmüştür.

İşletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgileri raporlaması, işletmelerin finansal raporlama birimi ve sürdürülebilirlikle ilgili birimlerinin veya organlarının (sürdürülebilirlik komitesi, sürdürülebilirlik müdürlüğü, sürdürülebilirlik çalışma grubu, sürdürülebilirlik konseyi vb. gibi) karşılıklı iletişime dayalı ve koordinasyonlu şekilde çalışmalarını gerektirmektedir. Bu durum sürdürülebilir finansal bilgi ve göstergelerin hangi birim tarafından hazırlanacağı ve hangi birim tarafından hazırlanacak raporda yayınlanacağı konusunda da ciddi bir kargaşa yaratmaktadır. Bununla birlikte sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilerin raporlama yeri uluslararası sürdürülebilirlik standartlarında açıkça belirtilmektedir. UFRS S1 (Taslak) Standardında sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilerin öncelikle genel amaçlı finansal

raporlamanın bir parçası olarak işletmelerin genel amaçlı finansal raporlarında konuyla ilgili bulunan yönetimin değerlendirmeleri, yönetimin görüşleri vb. gibi muhtemel bölümlerde sunulması gerektiği öngörülmüştür. Bununla birlikte araştırmada yer alan işletmelerin yalnızca % 8'inin genel amaçlı finansal raporlamanın bir parçası olan yıllık finansal raporlarında sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilere yer verdikleri ve söz konusu bilgiyi birbirinden farklı başlıklar veya bölümler altında sundukları görülmüştür. Araştırmada yer alan işletmelerin %92'sinde ise yıllık finansal raporlarda sürdürülebilirlikle ilgili herhangi bir bilgiye rastlanamamıştır. Benzer şekilde UFRS S2 (Taslak) Standardında işletmelerin faaliyette bulunduğu sektör ve iş modelinden bağımsız olarak sürdürülebilirlikle ilgili nicel bilgileri açıklarken sektörler arası ölçüt kategorilerinde belirtilen açıklamalara uygun olup olmadığını açıklaması ve ilgili sektör açıklamasına yönelik referans bölüm kodu belirtmesi gerektiği öngörülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen ve 7 farklı sektörde faaliyet gösteren işletmelerin tamamında standartta öngörülen düzenlemenin aksine sektörler arası ölçüt kategorilerini karşılayıp karşılamadığına yönelik herhangi bir bilgiye ve bölüm kodu referanslamasına yer vermedikleri görülmüştür. Dolayısıyla işletmelerin sektörler arası ölçüt kategorilerini karşılaştırmaya yönelik bilgilerin hazırlanması ve raporlanması konusunda da bir hazırlık sürecine ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır.

Araştırma konusu işletmelerde UFRS S1 ve S2 (Taslak) Standardlarına uyuma yönelik gözlemlenen ve yukarıda açıklanan eksikliklere ek olarak sürdürülebilir bilgi kapsamında sunulan ÇSY performans göstergelerinin güvenilirliğine yönelik belirsizlikler de söz konusudur. Nitekim araştırmanın bulguları ve sonuçların değerlendirilmesi bölümünde belirtildiği üzere araştırma konusu işletmelerin %40'ının sunmuş olduğu ÇSY bilgileri güvence denetiminden geçirilmeden raporlanmıştır.

Sonuç olarak mevcut uygulamalar doğrultusunda işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili bilgilerin hazırlanması ve raporlanması konusunda uluslararası sürdürülebilirlik standartlarında öngörülen ölçütler ile düzenlemeleri tam olarak karşılamalarının ve sürdürülebilirlik raporlarında bir standardizasyon sağlanmalarının ciddi bir adaptasyon süreci ve zaman gerektirdiği görülmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarında standardizasyonun sağlanması özellikle bu raporların finansal bilgi kullanıcıları tarafından karşılaştırılabilirliği açısından önemlidir. UFRS S1 ve S2 (Taslak) Standartlarının ardından yayınlanması beklenen yeni sürdürülebilirlik standartlarının, mevcut sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarında standardizasyonun sağlanması konusunda önemli katkılar sağlayabileceği ve UFRS S1 ve S2 (Taslak) Standartlarındaki bazı belirsizlikleri ortadan kaldıracığı muhtemel olmakla birlikte işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarının standartlara uygun ve karşılaştırılabilir nitelikte olması açısından işletmelerin söz konusu adaptasyon sürecinde bireysel olarak gösterecekleri çaba ve gelişim ile harcayacakları zamanın da kritik olacağı açıktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- N.G.B.; Veri Toplama- N.G.B., İ.Ö.; Veri Analizi/Yorumlama- N.G.B., İ.Ö.; Yazı Taslağı- N.G.B., İ.Ö.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- N.G.B., İ.Ö.; Son Onay ve Sorumluluk- N.G.B., İ.Ö.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- N.G.B.; Data Acquisition- N.G.B., İ.Ö.; Data Analysis/Interpretation- N.G.B., İ.Ö.; Drafting Manuscript- N.G.B., İ.Ö.; Critical Revision of Manuscript- N.G.B., İ.Ö.; Final Approval and Accountability- N.G.B., İ.Ö.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

Kaynaklar

ACCA, Companies' readiness to adopt IFRS S2 climate-related disclosures, (2022). Erişim Tarihi: 28.01.2023, <https://www.accaglobal.com/gb/en/professional-insights/global-profession/readiness-for-IFRS-S2.html> , 4-58.

Akdoğan, N., Özerhan, Y. & Sultanoğlu, B. (2023). İklimle ilgili açıklamalar standart taslağı ifrs s2: b1st sürdürülebilirlik endeksindeki işletmelere olası etkileri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 25, 96-128.

- Avi, M. S. (2022). Climate impact and corporate communication: The European and Italian situation and the Issb proposal outlined in exposure drafts S2 climate-related disclosure. *Journal of Economics, Finance and Management Studies*, 5(05), 1173-1196.
- Cavlak, H. (2022). İklim ile ilişkili hususların finansal etkisi ve finansal raporlarda sunumu: Bir havayolu işletmesi örneği. *Erciyes Akademi*, 36(3), 1167-1190.
- Chapin, F. S., Torn, M. S. & Tateno, M. (1996). Principles of ecosystem sustainability. *The American Naturalist*, 148(6), 1016-1037.
- Dyllick, T., & Hockerts, K. (2002). Beyond the business case for corporate sustainability. *Business Strategy and the Environment*, 11, 130-141.
- Gray, R. (2010). Is accounting for sustainability actually accounting for sustainability...and how would we know? An exploration of narratives of organizations and the planet, *Accounting, Organizations and Society*, 35(1), 47-62.
- Global Reporting Initiative Universal Standards (2021), Erişim adresi: <https://www.globalreporting.org/media/zauil2g3/public-faqs-universal-standards.pdf>
- Herzig, C. & Schaltegger, S. (2006). "Corporate Sustainability and Reporting", Schaltegger, S., Bennett, M. & Burritt, R. (Ed.), *Sustainability Accounting and Reporting*, Berlin: Springer.
- Indyk, M. (2022). Are the companies prepared for sustainability reporting under the ED Ifrs S1 and S2? Evidence from Poland, *Audit Financiar*, 4(168), 641-654.
- Özbay, D. (2019). Türkiye'de finansal olmayan raporlama ve gelişim trendi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(2), 445-462.
- Özerhan, Y. & Sultanoğlu, B. (2018). Sürdürülebilirlik raporu kapsamında çevresel bilgilerin raporlanması ve güvence denetimi, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 53, 55-76.
- Pratama, A., Jaenudin, E. & Anas, S. (2022). Environmental, social, governance - sustainability disclosure using international financial reporting sustainability standards S1 in southeast asian companies: A preliminary assessment. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 12(6), 456-472.
- Saban, M., Küçüker, H. & Küçüker, M. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik ile ilgili raporlama çerçeveleri ve sürdürülebilir raporlamada muhasebenin rolü. *İşletme Bilimi Dergisi*, 5(1), 101-115.
- Signitzer, B. & Prexl, A. (2008). Corporate sustainability communications: Aspects of theory and professionalization, *Journal of Public Relations Research*, 20(1), 1-19
- Sultanoğlu, B. & Akdoğan, N. (2020). IIRC çerçevesi kapsamında entegre raporlardaki içerik öğelerinin Türkiye ve uluslararası karşılaştırılması ve entegre raporların düzenlenmesinde sürdürülebilirlik raporlarındaki bilgilerin kullanımı, *Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi Özel Sayısı*, 22, 20-46.
- Suta, A., Toth, A. & Borbely, K. (2022). Presenting climate-related disclosures in the automotive sector: Practical possibilities and limitations of current reporting prototypes and methods. *Chemical Engineering Transactions*, 94, 379-384.
- Thai, K., Xu, Y. & Herbohn, K. (2022). Reporting and Assurance of Material Climate Risks: Evidence from Australia. *AASB Research Centre Working Paper 6*, Erişim adresi: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4307685
- Turhan, G. D., Özen, T. & Albayrak, R. S. (2018). Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı, stratejik önemi ve sürdürülebilirlik performansı ölçümü: Literatür çalışması. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 17-37.
- Tüyen, Z. (2020). İşletmelerde sürdürülebilirlik kavramı ve sürdürülebilirliği etkileyen etmenler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 91-117.
- UFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler, Erişim adresi: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/S1%2030_11_2022.pdf
- UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar, Erişim adresi: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/S2%2030_11_2022.pdf
- United Nations (1987). World Commission on Environment and Development (WCED), Our Common Future,, Erişim adresi: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

United Nations (2008). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, Erişim adresi: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

Villiers, C., Torre, M. L. & Molinari, M. (2022). The Global Reporting Initiative's (GRI) past, present and future: critical reflections and a research agenda on sustainability reporting (standard-setting). *Pacific Accounting Review*,34(5), 728-747.

Yavuz, V. A. (2010). Sürdürülebilirlik kavramı ve işletmeler açısından sürdürülebilir üretim stratejileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63-86.

Zhou, S. (2022). Reporting and assurance of climate-related and other sustainability information: A review of research and practice. *Australian Accounting Review*, 32(3), 315-333.

